Natura2000-gebied CANISVLIET

Jaarrapport 2011-2012 Vogels & Ongewervelden

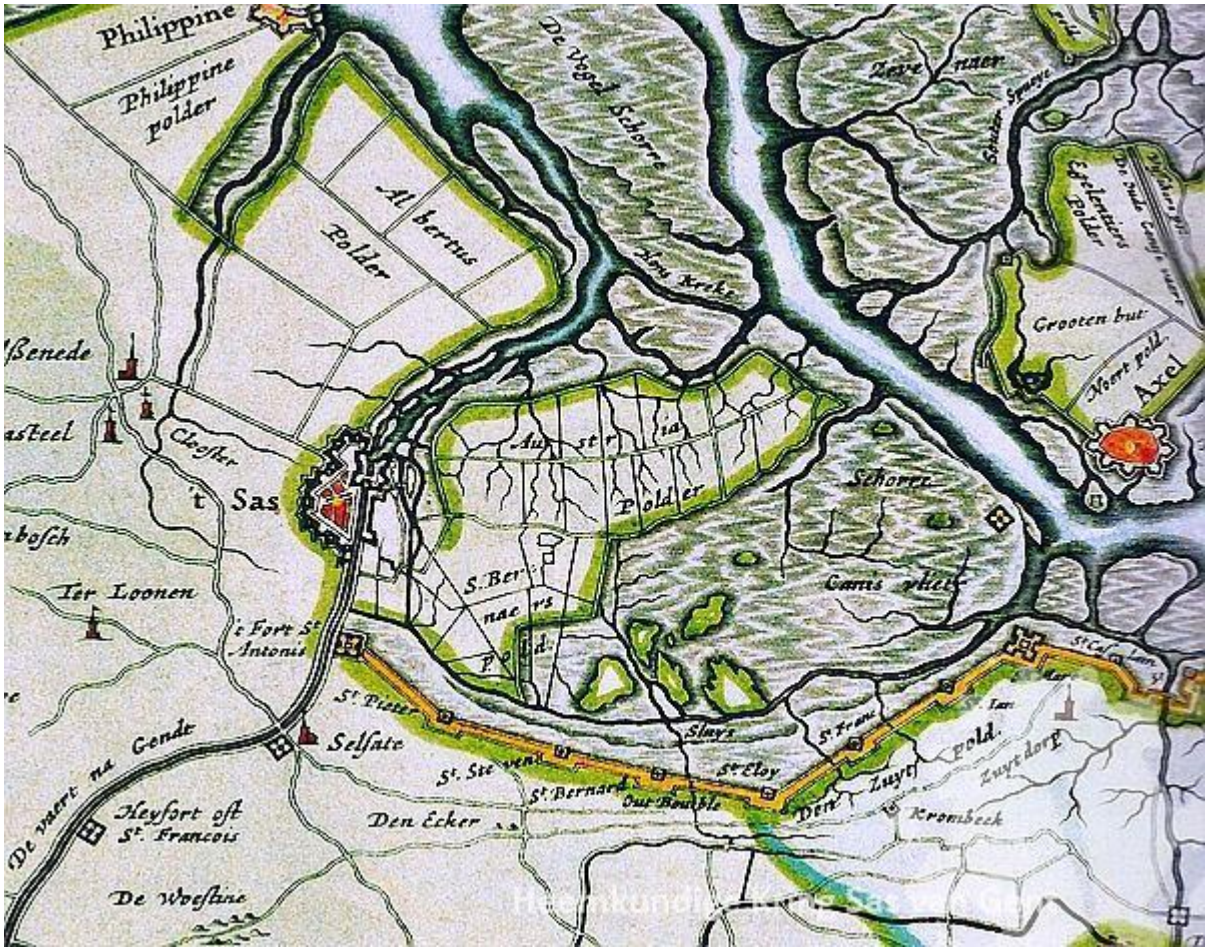

Franklin L. L. TOMBEUR

INLEIDING

Uit het logboek van de Werkgroep Behoud Canisvliet
vrijdag 1 juli 1994
Genoten van rust en natuur zonder iets van de omliggende wereld te zien vanuit kijkgaten in de hut waaruit al zoveel jaren nuttige waarnemingen worden gedaan peter minnaard sbb afd ik driebergen

In dit 17° jaarrapport zijn gegevens opgenomen over het voorkomen, de talrijkheid, de verspreiding, de ontwikkelingen en het broedsukses van een selektie vogelsoorten in het Natura2000-gebied "Canisvliet". Onderzoek aan vogels blijft de hoofdmoot uitmaken van ons veldwerk in Canisvliet maar er is ook beperkte aandacht en tijd besteed aan de aanwezigheid van vlinders en libellen.
Canisvliet werd tussen 1 oktober 2011 en 30 september 2012 72 maal bezocht met 313 uur aanwezigheid en onderzoek ter plaatse.
Gegevens zijn aangebracht bij www.sovon.nl, www.natuurkalender.nl, www.vlinderstichting.nl en www.waarneming.nl.
Op de homepage van de Stichting Heemkundige Kring Sas van Gent www.heemkundigekringsasvangent.nl zijn bijdragen te vinden over de ontstaansgeschiedenis van Canisvliet. Op de Canisvlietpagina van het bezoekerscentrum De Baeckermat in Westdorpe zijn driemaandelijkse seizoensoverzichten uit Canisvliet raadpleegbaar (www.debaeckermat.nl).

Het weer
Het najaar was zacht en tamelijk droog maar vanaf half december trad er een natte periode in met heel veel water op kreek en grasland. Op 22 december noteerden we zelfs de hoogste waterstand ooit op Canisvliet +65 NAP. Het vaste peil bedraagt +8 NAP. Ooit was het wel anders : pas op 6 juni 1992 steeg het peil tot +21 en dat was het hoogste peil sinds 1968! De laatste jaren hebben we af en toe extreem hoge peilen. Er bleef heel veel water in het gebied staan tot eind februari. Canisvliet kreeg uiteraard ook te maken met de koudegolf in de eerste helft van februari (weerstation Westdorpe -16,2 op 4 februari).
De periode november-februari was ook vaak gekenmerkt door mist in de vroege ochtenduren wat het tellen van pleisterende Wulpen en ganzen bemoeilijkte. De lente kondigde zich mooi aan in maart met zachte temperaturen en er was wat aarzelende balts van Kievit en Grutto. De daarop volgende 6 weken waren somber, koud en nat en van dat prille voorjaarsgeweld was geen sprake meer. Toen het weer verbeterde vanaf half mei was het voor de meeste graslandvogels te laat. Een enkele Graspieper daar gelaten. Ten gevolge van hoosbuien stond het peil half mei op +24 en half juli op +45.

Franklin L.L. TOMBEUR, Brusselsesteenweg 420, 9050 Ledeberg, België (franklin.tombeur@skynet.be)
(geheel of gedeeltelijke overname van de inhoud van dit rapport is toegelaten mits duidelijke bronvermelding)
Foto cover : Sas van Gent in 1645 copyright Heemkundige Kring Sas van Gent

VOGELS

ONDERZOEK

Het onderzochte gebied zijn de landbouwgronden en het Natura2000-gebied "Canisvliet" gelegen tussen de Anthonykade in het westen, de Karnemelkdijk in het zuiden, de Vissersverkorting (bewoning niet inbegrepen) in het oosten en de Oostpoortweg in het noorden (buurtschap aan de Canisvlietstraat niet inbegrepen) op het grondgebied van de voormalige gemeente Sas van Gent (thans Terneuzen) in de provincie Zeeland. Alles samen ongeveer 140 ha.
Het vogelonderzoek bestaat uit het bij elk bezoek vaststellen van de aan- of afwezigheid van (onder)soorten en het kwantificeren ervan. Al naar gelang wordt nota genomen betreffende sekse, leeftijd en gedrag. Vaak wordt ook genoteerd op welke plekken de vogels zijn waargenomen, aan de grond of overvliegend.
Het broedvogelonderzoek verloopt volgens de methode van het Broedvogel Monitoring Project van SOVON [1] (uitgebreide territoriumkartering).
Of vogels al dan niet daadwerkelijk eieren hebben gelegd en al/dan niet jongen hebben grootgebracht is niet relevant bij de gehanteerde methode. Duidelijk mag zijn dat een territorium niet betekent dat er ook gebroed wordt. Wat in bijlage 1 als territorium is vermeld is in realiteit een scala aan broedcodes. Bijvoorbeeld Putter code 4 (zang), Buizerd code 9 (transport nestmateriaal), Knobbelzwaan code 15 (nest met eieren). Het zijn deze codes die ingevoerd worden bij SOVON.
Gegevens ingebracht door andere waarnemers op www.waarneming.nl zijn niet in dit rapport verwerkt.
Aan het uitwerken van de territoriumkartering, archivering, rapportage en seizoensoverzichten zijn vele uren thuiswerk besteed. Er werden 130 soorten en ondersoorten waargenomen en 56 soorten hadden één of meerdere broedterritoria (bijlage 1). Een aantal soorten die in het verleden broedterritoria hadden en in het afgelopen onderzoeksjaar niet eens zijn waargenomen zijn eveneens in bijlage opgenomen.
Alle broedvogelgegevens werden online ingebracht bij SOVON als "BMP-proefvlak Bijzondere Soorten". Gegevens uit Canisvliet werden ook ingebracht in de maandelijkse ganzentellingen (SOVON), de midwintertelling (SOVON) en het kustbroedvogelonderzoek (Delta Projekt Management). Bijzondere waarnemingen zijn ingebracht in het BSProjekt (niet-broedvogels) van SOVON. Aflezingen van Grauwe Ganzen met halsbanden gingen naar www.geese.org.

SOORTBESPREKING

Tenzij nadrukkelijk anders vermeld hebben alle waarnemingen en data betrekking op de afgelopen onderzoeksperiode (1 oktober 2011 – 30 september 2012). Opvallend is het ontbreken van waarnemingen van de Ransuil, Oeverzwaluw, Tapuit, Beflijster en Goudhaantje. Van sommige soorten zijn er opvallend weinig waarnemingen zoals Patrijs, Kleine Plevier, Goudplevier, Kemphaan, Boompieper, Grote Lijster en Snor met elk slechts **één** waarneming. Ook bij andere waadvogels (zie aldaar) heel weinig waarnemingen. Deels zal dit wel te maken hebben met de verruiging en verdichting van het landschap.

[1] van Dijk A.J. & A.Boele,2011.Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Hoogtepunten waren er niet – het broedgeval van de Steltkluut daargelaten – of het zou moeten zijn dat de verdere stabilisering van broedgevallen van Grauwe Gans en Grote Canadese Gans als dusdanig moeten beschouwd worden.

Knobbelzwaan *Cygnus olor*

In de Anthonypolder kwam het op een gegraven plas tot een vierlegsel dat op 12 juni verdwenen was. De vorige broedgevallen vonden plaats in 2001 en 2002 op de kreek. Dat waren de eerste broedgevallen sinds 1954. De gevallen van 1990 en 1991 lagen net buiten Canisvliet (archief wijlen Johan van den Steen).

Toendrarietgans *Anser serrirostris*

De eerste Toendrarietganzen passeerden op 12 november, waarna tot 23 januari regelmatig groepjes van enkele tientallen dieren bleven overnachten. De vogels waren zeer schuw en vlogen bij de minste onraad op. De maxima waren 94 in november, 300 in december en 236 in januari. Op 18 februari passeerden nog eens 112 vogels.

Kolgans *Anser albifrons*

De eerste Kolganzen passeerden op 17 oktober en daarna vanaf 3 november onregelmatig pleisterend tot 14 maart. Tijdens de vorstperiode van februari ontbraken ze kompleet. De forse aantallen van vorige winters werden nooit gehaald; maximaal 205 vogels in december en 260 in januari.

Grauwe Gans *Anser anser*

Broedseizoen

Naar verluidt zou er een prikaktie zijn geweest net voor 31 maart of zelfs begin april in aanwezigheid van een ambtenaar van Staatsbosbeheer[2]. Over akties die ondernomen worden tegen broedende ganzen worden wij door de beheerder noch vooraf noch achteraf geïnformeerd. Er bereiken ons ook nooit vragen inzake het "ganzenbestand" bij aanvang van het broedseizoen. Prikakties stellen onze cijfers wel in een ander daglicht.

De Grauwe Gans wordt door ons sinds enkele jaren niet meer zo intensief opgevolgd als in de periode 2002-2009. We pogen alsnog de koppels te lokaliseren maar de broedcyclus van individuele legsels wordt niet meer gemonitord. We konden 16 territoria/nesten/legsels traceren maar op dat cijfer zit enige rek. Het uitkomstsukses stelde niks voor; amper een handvol kuikens haalde het vliegvlug stadium. Predatie door de Vos is vermoedelijk de belangrijkste reden voor het lage uitkomstsukses. De Grauwe Gans en ook de Grote Canadese Gans zijn landelijk nu zo talrijk geworden dat deze eigenlijk niet meer thuis horen bij te volgen "formuliersoorten" bij Sovon. Vanaf volgend broedseizoen zullen voor Canisvliet geen aantallen meer bijgehouden worden.

Nadat al zo lang het probleem van de ganzenschade werd onderkend komt er nu eindelijk een onderzoek naar de invloed van Vossen op broedende Grauwe Ganzen. Dat onderzoek is in handen van SOVON. Dat vossen een invloed hebben op broedende ganzen werd door ons nochtans vele malen gemeld via het nestkaartenprojekt.

[2] Uitzonderlijk mag door de terreinbeherende instantie nog éénmalig aktie worden ondernomen tot 15 april

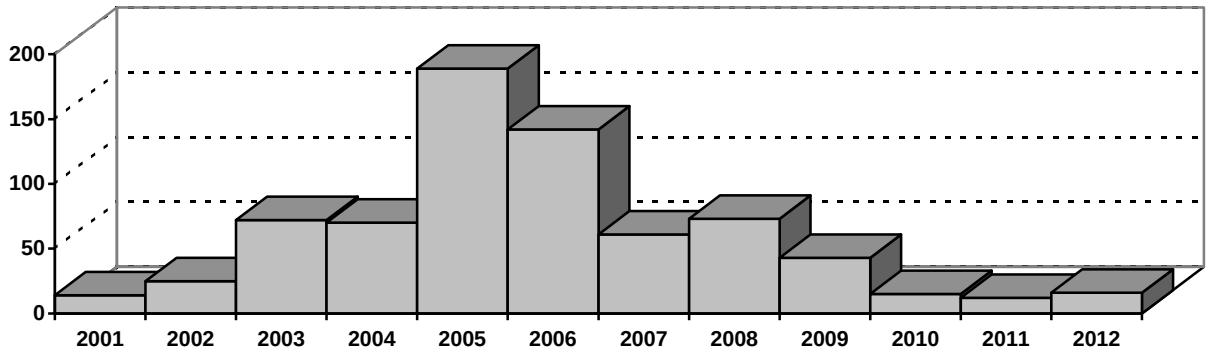

Het aantal gelokaliseerde territoria/nesten/legsels van de Grauwe Gans in Canisvliet

Aantallen

De zomers en winters met vele honderden vogels in groep liggen al een poosje achter ons. Uitschieters kunnen zich steeds voordoen maar meer dan zo'n 300 vogels in groep zijn er het afgelopen jaar niet gezien in Canisvliet. Ook het aantal ruiende vogels komt nauwelijks boven de 100 individuen.

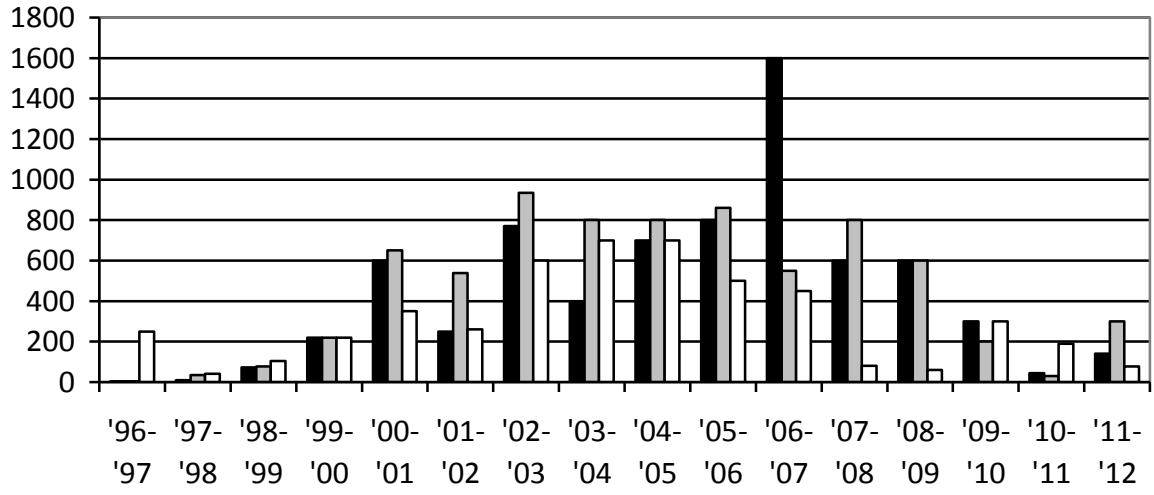

Wintermaxima 1996-1997 t/m 2011-2012 in november (zwart,) december (grijs) en januari (wit)

Indische Gans *Anser indicus*

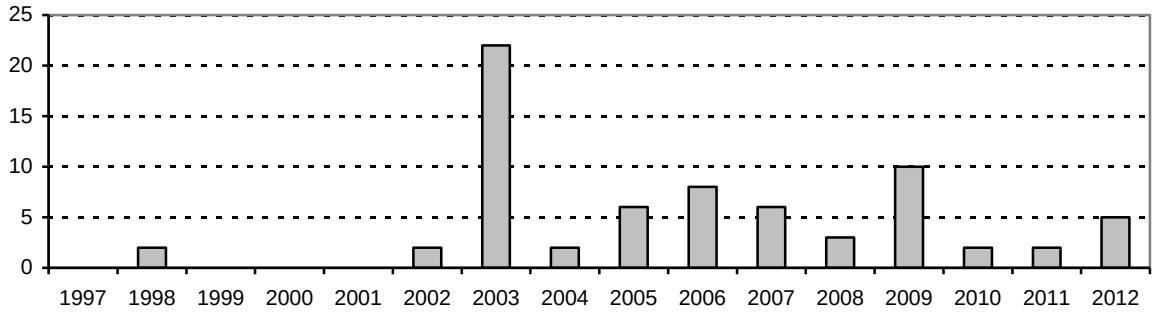

Het aantal waarnemingen van de Indische Gans per rapportperiode (1 oktober – 30 september)

Grote Canadese Gans *Branta canadensis*

Broedseizoen

Wat de aantallen betreft gelden voor de Grote Canadese Gans dezelfde opmerkingen als hierboven bij de Grauwe Gans. Ook hier was het uitkomstsukses laag. Amper 6 kuikens bereikten het vliegvlug stadium. De broedpopulatie groeit niet verder – landelijk is de groeisnelheid afgenomen sinds 2008[3] – en lijkt nu stabiel op een lager niveau. Zowel predatie, beheeringrepen[4] als verminderd broedhabitat (rietkragen-eilandjes) spelen hierbij een rol.

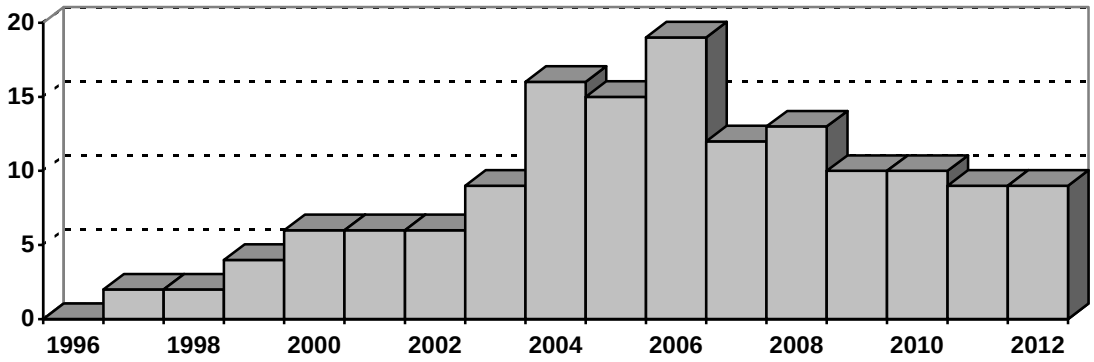

Het aantal gelokaliseerde territoria/nesten/legsel van de Grote Canadese Gans in Canisvliet

Aantallen

Het blijft moeilijk om iets te zeggen over de aantalsevolutie van de Grote Canadese Gans in Canisvliet. Zo was het maximum aantal in de afgelopen rapportageperiode amper 160 vogels in november. Dat stelt nauwelijks wat voor in vergelijking met de aantallen die vaak in aangrenzende polders worden geteld. De soort is zeer mobiel en groepen verplaatsen zich meerdere malen per dag in funktie van hun rust- en voedselbehoefte. Dat aanbod aan die plekken is zeer divers in de ruimere omgeving. Ondanks het feit dat de soort als broedvogel eerder afneemt zijn maxima vaak pas de laatste jaren gerealiseerd; in november 2010 (437), december

[3] Lemaire A.J.J. & Wiersma P.;2011;Schatting van de huidige en toekomstige gewasschade door Canadese Ganzen in Nederland.SOVON-informatierapport 2011-01.SOVON Vogelonderzoek Nederland,Nijmegen

[4] Terra Salica;s.d.;Faunabeheerplan Zeeland 2010-2015;Faunabeheereenheid Zeeland

2010 (650) en januari 2011 (386). In de periode februari-juli komen de aantallen nooit boven de 100 vogels. Uitzonderlijk waren 403 vogels in augustus 2001. Buiten deze maxima gaat het vaak maar ook enkele tientallen vogels, zowel pleisterend als overvliegend. In welke context onze cijfers zich situeren is onmogelijk te zeggen. De laatste gepubliceerde aantalsgegevens voor Zeeuws-Vlaanderen dateren van januari 2009 (ganzennieuwsbrieven).

Brandgans *Branta leucopsis*

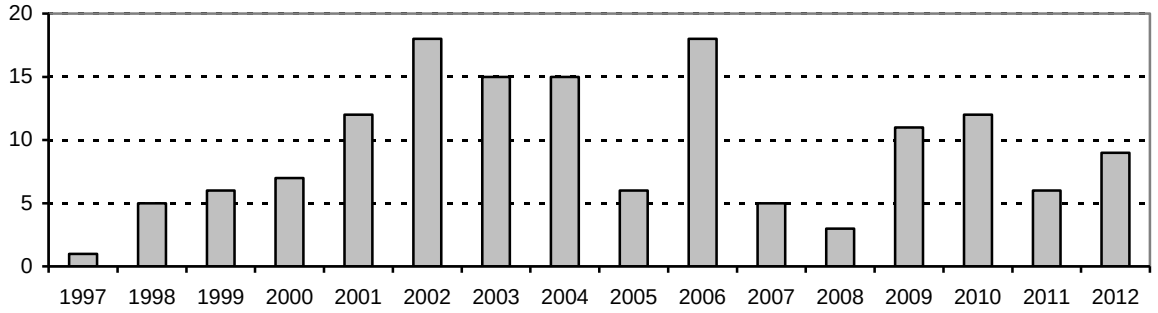

Het aantal waarnemingen van de Brandgans per rapportperiode (1 oktober – 30 september)

Bergeend *Tadorna tadorna*

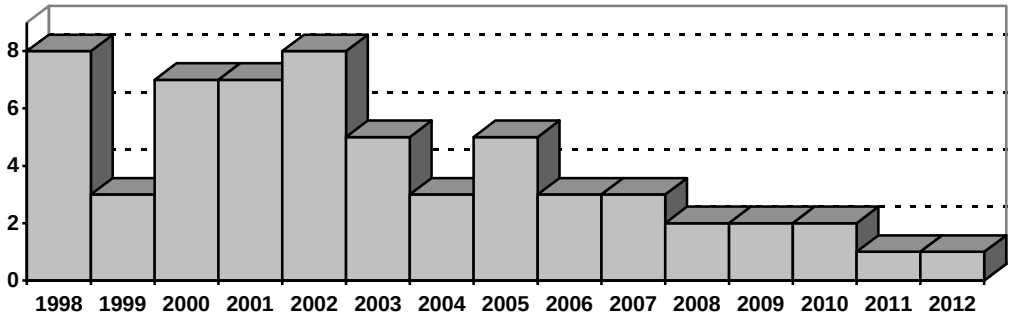

Het aantal broedterritoria van de Bergeend in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder sinds de aanleg in 1997

<u>Aantallen</u>

In het vroege voorjaar zoeken Bergeenden de binnenlandse broedplaatsen op. De aantallen die dan gezien worden zijn in de loop der jaren flink gedaald.

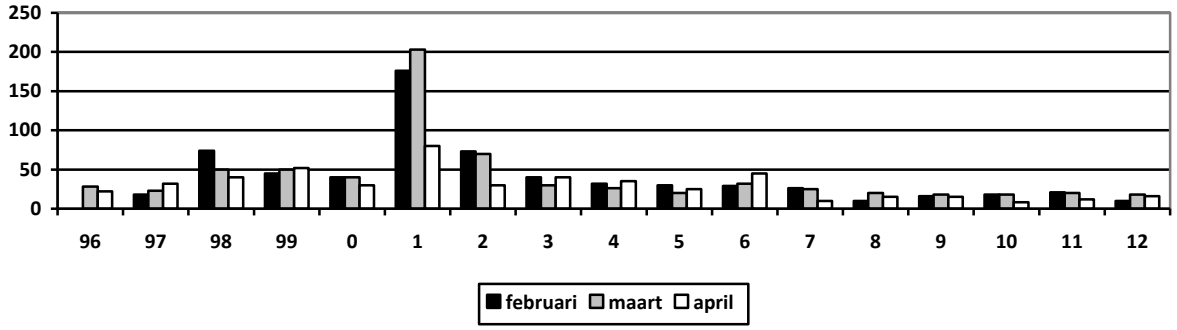

Smient *Anas penelope*

Voorkomen

In de periode 1996-2012 is de Smient een soort die vanaf november tot en met maart zelden ontbreekt tijdens een bezoek. In oktober kan de soort nog wel eens ontbreken. In april daalt het aantal waarnemingen en ook in september is het aantal waarnemingen gering. In augustus zijn in deze periode 5 waarnemingen verricht. Vroegste datum is 21 augustus. In mei zijn er 2 waarnemingen en is de laatste datum 5 mei. Er is één waarneming van een ♂ op 3 juni 2010. De soort is nog nooit gezien in juli. De aantallen schommelen vaak o.i.v. weersomstandigheden maar tientallen tot honderden vogels op de kreek of plassen zijn geen uitzondering.
In vergelijking met de jaren voor 1996 zijn de jaarlijkse maxima behoorlijk toegenomen.
Uit het archief van wijlen Johan van den Steen blijkt het volgende :
Van 1954 t/m 1968 (periode voor en tijdens de ruilverkaveling beschrijft Johan de soort als *"algemene doortrekker en wintergast tussen 13 september en 30 april…. Maximaal 450 vogels (vooral onder invloed van vorst)".* Of dit aantal uitzonderlijk was weten we niet. Het zou best kunnen dat er toen wat meer vogels te zien waren dan de periode die er op volgt. Er zijn 3 mei- en 2 augustus waarnemingen. Canisvliet maakte nog deel uit van een groot krekenstelsel.
Van 1969 t/m 1995 krijgen we een heel ander beeld. Het aantal waarnemingen valt in een dal. Van een regelmatige doortrekker en wintergast kan geen sprake meer zijn. Er zijn jaren zonder waarnemingen (!) en het max. aantal waarnemingen bedraagt 12 op jaarbasis. In deze 27 jaar werden er max. 72 vogels (1970) maar in de meeste gevallen minder dan 10 vogels gezien. Er waren 8 waarnemingen in mei, 1 in juni, 2 in juli en 2 in augustus. Het is de periode waarin het landschap fors wordt aangepakt. Ruim 300ha laaggelegen kreek-, moeras- en landbouwgrond werd onder gespoten.
Samengevat blijven in de afgelopen bijna 60 jaar, waarnemingen in periode mei tot augustus uitzonderlijk. Merkwaardig is het feit dat de eerste waarneming op Canisvliet pas gebeurde op 11 oktober 1959. De reden daarvoor is onbekend.

Aantallen

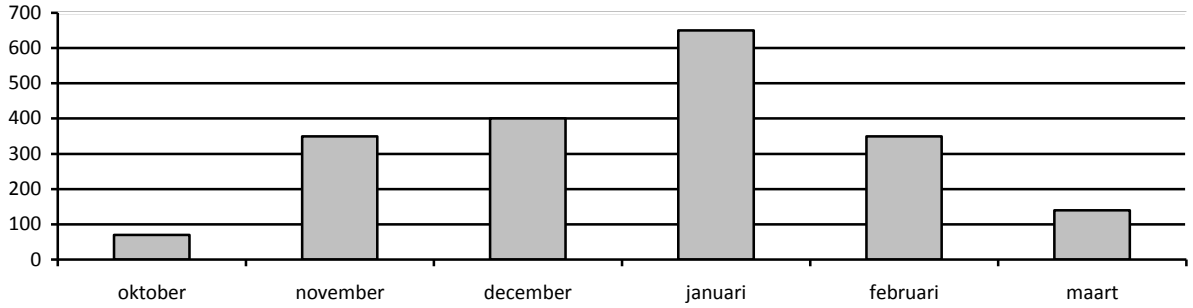

Het maximum aantal Smienten over de periode 1996-2012

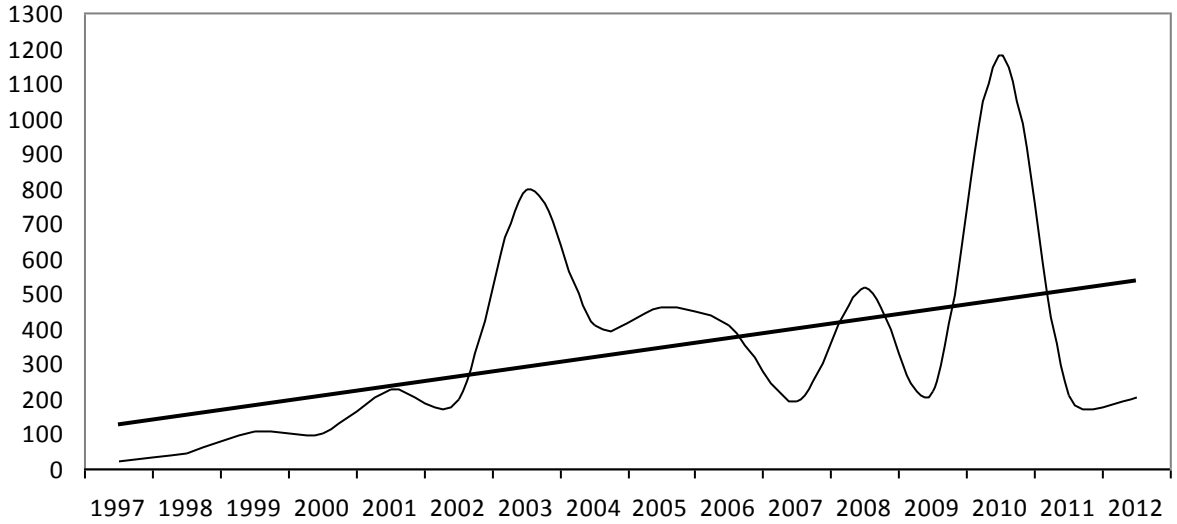

Dunne zwarte lijn : gesommeerde maandmaxima (december+januari+februari) in de periode 1996/1997-2011/2012
Dikke zwarte lijn : aantalstrend in Canisvliet

Landelijk (fig. NEM hieronder) vertonen de aantallen sinds de eeuwwisseling geen duidelijke trend, al is de tendens wel wat afnemend en zijn de seizoensgemiddelden vergelijkbaar met die rond 1990 (vóór de periode van toename)[5]

[5] Hornman M.,Hustings F.,Koffijberg K.,Kleefstra R.Klaassen O., van Winden E.SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat L.2012.Watervogels in Nederland in 2009/2010.SOVON-rapport 2012/02, Waterdienst-rapport BM 12.06.SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

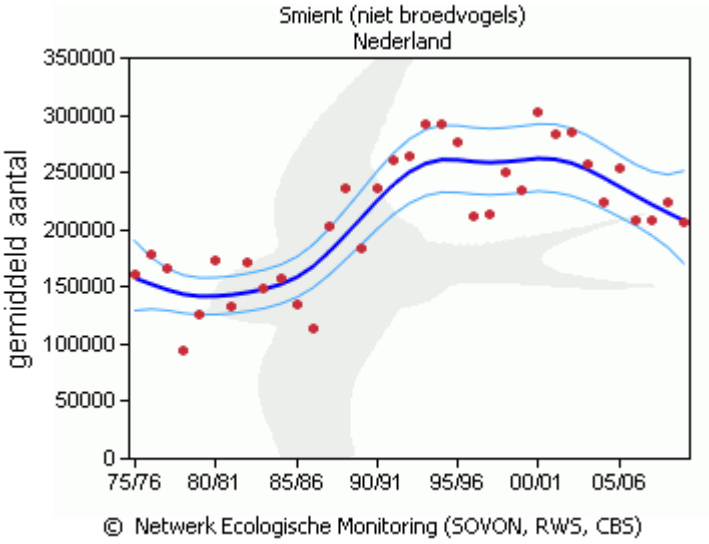

Krakeend *Anas strepera*

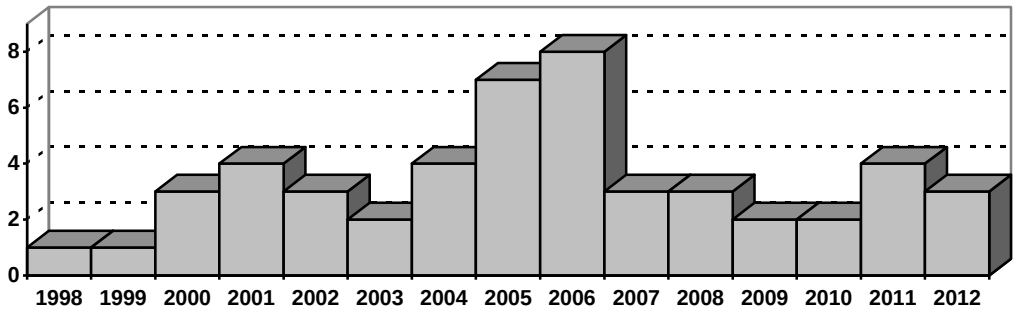

Het aantal broedterritoria van de Krakeend in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder sinds de aanleg in 1997

Slobeend *Anas clypeata*

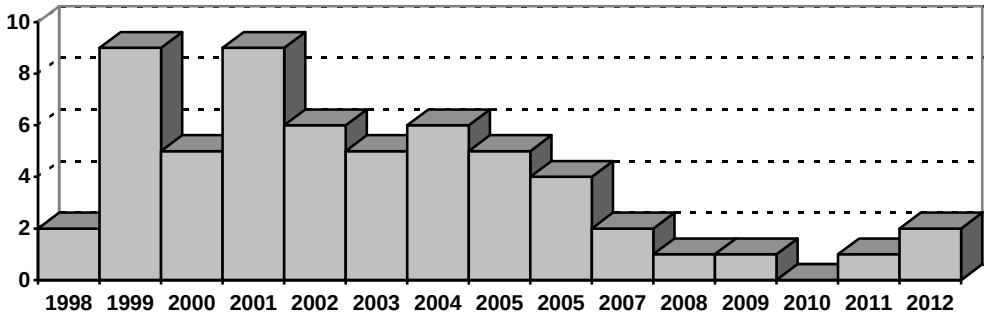

Het aantal broedterritoria van de Slobeend in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder sinds de aanleg in 1997

Tafeleend *Aythya ferina*

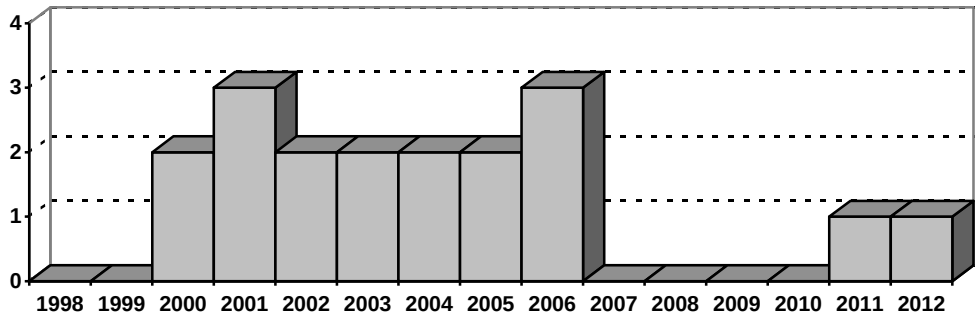

Het aantal broedterritoria van de Tafeleend in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder sinds de aanleg in 1997

Aantallen

Landelijk zit de Tafeleend al enkele decennia in een neerwaartse trend (fig. NEM hieronder). Enkele "opstoten" in de jaren tachtig en negentig daar gelaten is een dergelijke trend ook in Canisvliet uit de januari-maxima af te leiden.

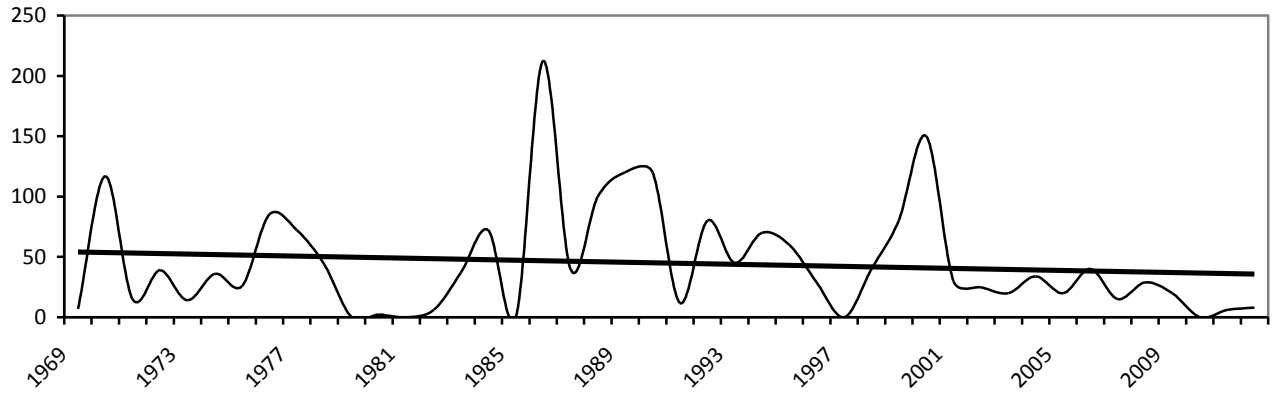

Januari-maxima van de Tafeleend over de periode 1969-2012

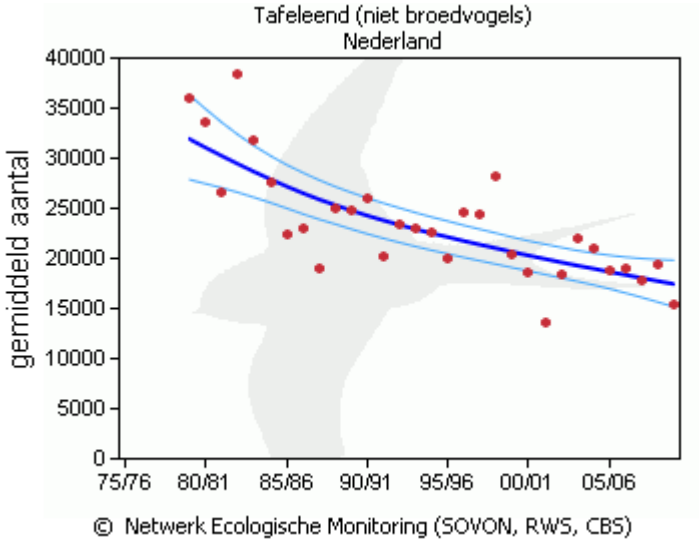

Kuifeend *Aythya fuligula*

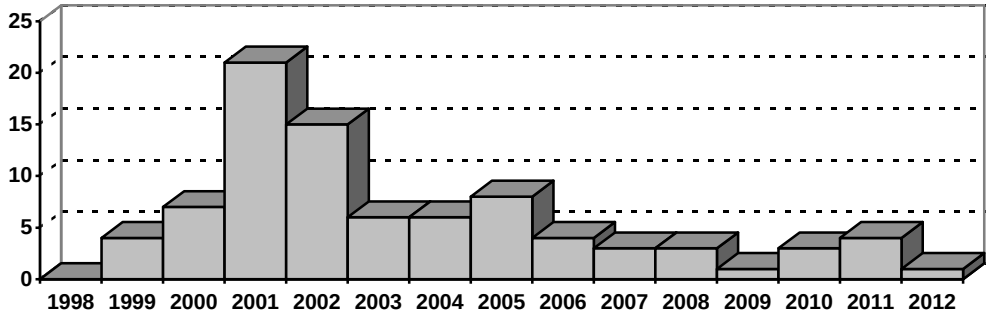

Het aantal broedterritoria van de Kuifeend in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder sinds de aanleg in 1997

Aantallen

Op lange termijn vertoont de Kuifeend in Nederland een schommelend aantalspatroon dat, afgezien van enige toename in de beginfase, geen duidelijke ontwikkeling laat zien.[6] (fig. NEM hieronder).

In Canisvliet laten de januari-maxima een trendtoename zien maar in absolute cijfers gaat het maar om enkele tientallen vogels.

[6] Hornman M.,Hustings F.,Koffijberg K.,Kleefstra R.Klaassen O., van Winden E.SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat L.2012.Watervogels in Nederland in 2009/2010.SOVON-rapport 2012/02, Waterdienst-rapport BM 12.06.SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

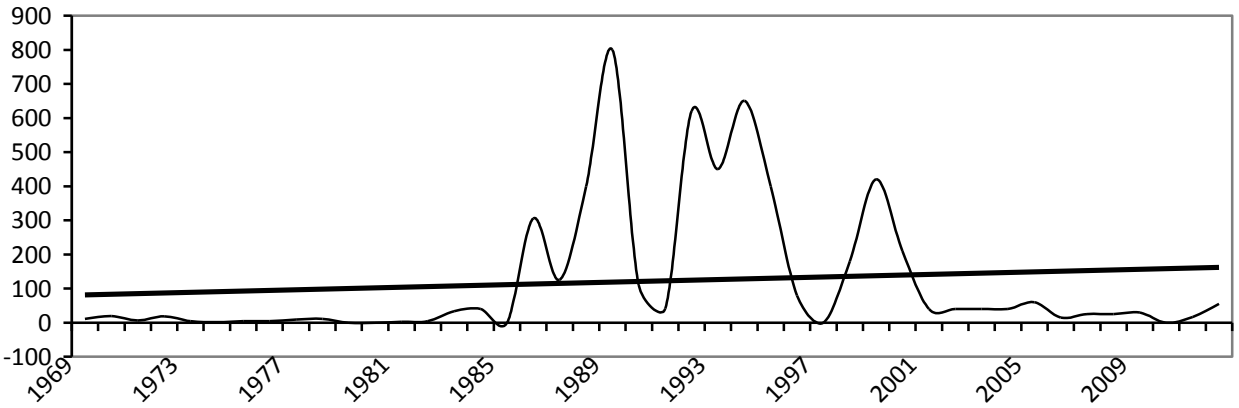

Januari-maxima van de Kuifeend over de periode 1969-2012

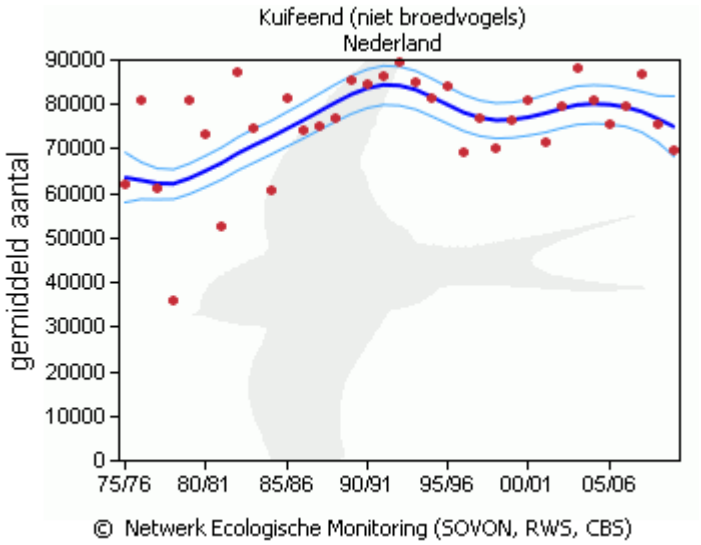

Dodaars *Tachybaptus ruficollis*

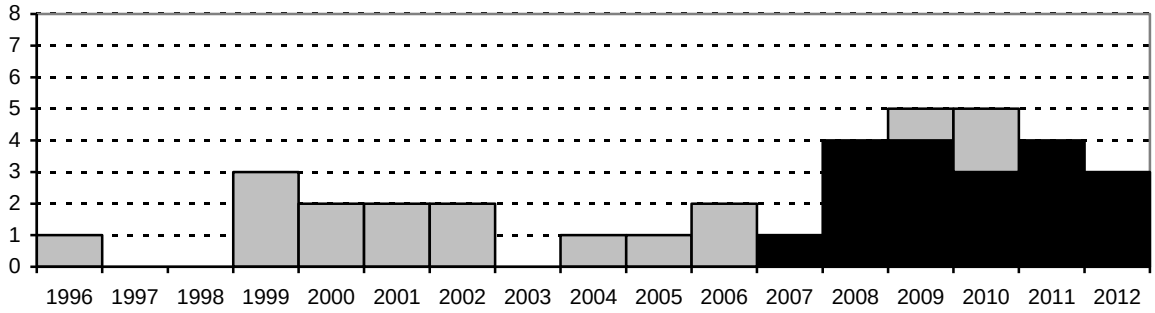

Het aantal broedterritoria van de Dodaars in Canisvliet
Grijs : op de kreken
Zwart : in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder

Woudaapje *Ixobrychus minutus*

Een invallend ♂ op 15 juli. Dit is 5 dagen buiten de datumgrens[7] om van een "mogelijk broedgeval" te kunnen spreken. In Vlaanderen – op een paar honderd meter van Canisvliet – is de datumgrens 15 juli.[8]

Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta*

Het zag er naar uit dat de aantallen op de slaapplaats deze maal weer wat zouden aantrekken maar de vorstperiode van begin februari (-16.2C° op 4 februari 2012 op het weerstation Westdorpe) maakte daar een eind aan. Tot 9 vogels in december en 11 in januari. Op 1 februari 8 vogels en daarna nog éénmaal 2 vogels op 11 maart.
Vastgesteld is, dat ondanks de korte lichtperiode in de winter Kleine Zilverreigers lang op de slaapplaats (op 30 december om 09:30 nog op de slaapplaats) blijven en soms al vroeg arriveren (op 26 januari om 17:00). Men zou verwachten dat ze zo lang mogelijk gebruik maken van daglicht om te foerageren.

Grote Zilverreiger *Casmerodius albus*

In aansluiting met september 2011 nog waarnemingen tot en met 14 maart, zelfs tot 3 vogels in januari (slaapplaats), februari en maart.

Purperreiger *Ardea purpurea*

Een onvolwassen vogel op 6 augustus en nog een waarneming op 3 september.

Buizerd *Buteo buteo*

Een in aanbouw zijn nest werd gekraakt door Zwarte Kraaien.

Giervalk *Falco rusticolus*

Eind oktober 2011 arriveerde een onvolwassen Giervalk in de polders van het Zeeuwsvlaamse grensgebied[9]. Deze vogel is door ons heel waarschijnlijk – maar door ongunstige omstandigheden niet als dusdanig herkend – al gezien op 21 oktober oost-west Canisvliet overvliegend rond 11:00. De Giervalk werd op 23 oktober "ontdekt" op de Belgische trektelpost Oesterbrug op 11,5 km ten noordwesten van Canisvliet. Nadien is deze vogel nogmaals (?) boven Canisvliet gezien deze maal in konflikt met een Slechtvalk ♀ op 18 januari rond 10:40. De vogel was toen geregeld te zien in de Autrichepolder, enkele honderden meters ten noorden van Canisvliet.

---

[7] van Dijk A.J. & A.Boele,2011.Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
[8] Vermeersch G. K.Devos & A.Anselin;2000;Project Vlaamse Broedvogelatlas 2000-2003, Soortenhandleiding;IN,Brussel
[9] Dhaluin P., L.Bekaert, S.Vyncke & W.Faveyts;2012;Waarneming van een Giervalk in Noord-Oost-Vlaanderen;Natuur.Oriolus 78(1): 12-24

Waterral *Rallus aquaticus*

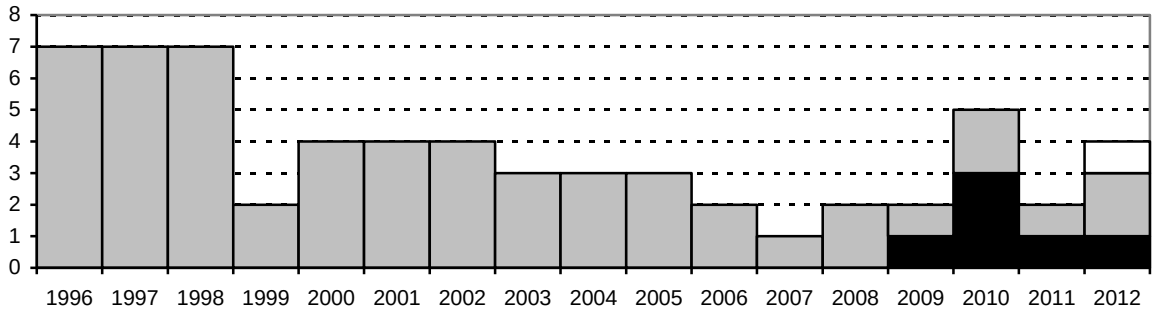

Het aantal broedterritoria van de Waterral in Canisvliet
Grijs : op de kreken
Zwart : in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder
Wit : in de "nieuwe natuur" in de Canisvlietpolder

Scholekster *Haematopus ostralegus*

Na 2006 lagen er geen broedterritoria meer in Canisvliet. Ook de grootte van groepen Scholeksters in de periode maart- april is flink verminderd.

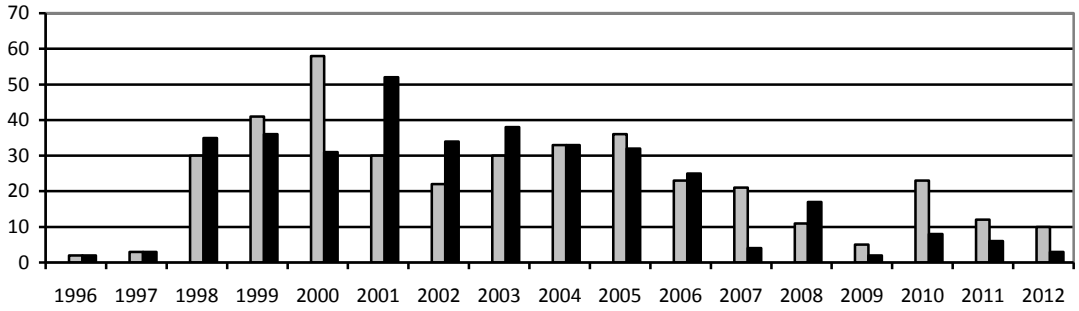

Maandelijkse maxima van de Scholekster in maart (grijs) en april (zwart)

Steltkluut *Himantopus himantopus*

Vijftig jaar vogels kijken vieren met een broedpoging van de Steltkluut in Canisvliet. Dat maak je maar éénmaal mee. Een halve eeuw nadat ik de eerste maal Canisvliet bezocht, mocht ik de Steltkluut - het vlaggeschip van destijds – dit jaar als "broedvogel" noteren.
Op 12 juni werd een ♀ fouragerend waargenomen. Op 18 juni was een ♂ aanwezig. Het geslacht kon pas op 21 juni vastgesteld (mantelkleur) worden want de waarnemingsomstandigheden waren op 12 en 18 juni niet gunstig. Omdat een broedpoging niet onmogelijk leek is op 21 juni gerichter gekeken en waren beide vogels aanwezig. Het bleek dus om een koppel te gaan. Eerst beiden fouragerend, later ging het ♀ zitten en ging het ♂ er bij staan. Het zittend ♀ is gedurende een klein half uur bekeken en ging in die tijdspanne diverse malen rechtstaan en leek met de snavel eieren te keren. Bij het telkens gaan zitten werden de buikveren opgezet en liet de zittende vogel beide vleugels naast het lichaam hangen. De afstand tussen zittende vogel en waarnemer bedroeg ±220 m. Op 25 juni waren geen vogels meer aanwezig en werd ter plekke niks gevonden.

Of predatie heeft plaats gegrepen (jagend koppel Bruine Kiekendief, Buizerden, Vos, Zwarte Kraai, grote meeuwen) is onduidelijk. Het koppel is mogelijks ook "uitgeregend" en heeft nadien predatie plaats gegrepen.
Vermits de soort pas gaat broeden na het leggen van het laatste ei - recente waarnemingen in Drenthe spreken dit tegen [10]- is de vraag of de vogels mogelijks al vroeger aanwezig waren. Een bezoek op 4 juni was onvolledig vanwege het slechte weer. Misschien is het ♀ gemist op 18 juni want het ♂ fourageerde wel vlakbij de latere (mogelijke/vermoedelijke) nestplek. De "broedende" vogel leek geen hinder te ondervinden van de aanwezige ruiende Grauwe Ganzen. Vermits dit koppel vrij laat in Canisvliet opdook gaat het mogelijks om een paar dat eerder op een andere plek gebroed heeft of een poging daartoe heeft ondernomen.
Tussen de aanvang van de gedokumenteerde waarnemingen in Canisvliet in 1954 en nu heeft de Steltkluut éénmaal gebroed in 1965 in Canisvliet. Dat broedgeval was net even buiten het gebied en hoewel we zelf enkele beelden van de lokatie in ons geheugen hebben bewaard zijn we de preciese plek kwijt. Het was op opgespoten zandig terrein ofwel noordelijk van de huidige kreek ofwel oostelijk van de Visserverkorting tussen Molenkreek en de Bekkendreef.

Kievit *Vanellus vanellus*

Opnieuw konden geen territoria vastgesteld worden wat niet betekent dat er geen paren in geschikt habitat aanwezig waren op het juiste tijdstip. De ene dag waren er tot 10 vogels aanwezig en 5 dagen nadien geen enkele. Kennelijk zijn dat vogels die op doortrek even de zaak komen "bekijken" maar dan toch weer opkrassen. Op bouwland is de kans op territoria groter daar waar maïsstoppels zijn blijven staan. Bij een natte winter blijven deze soms tot in april-mei staan en dan zijn hier ook wel eens baltsvluchten te zien. Helaas is dat de periode waarin de stoppels alsnog worden ondergeploegd ……..

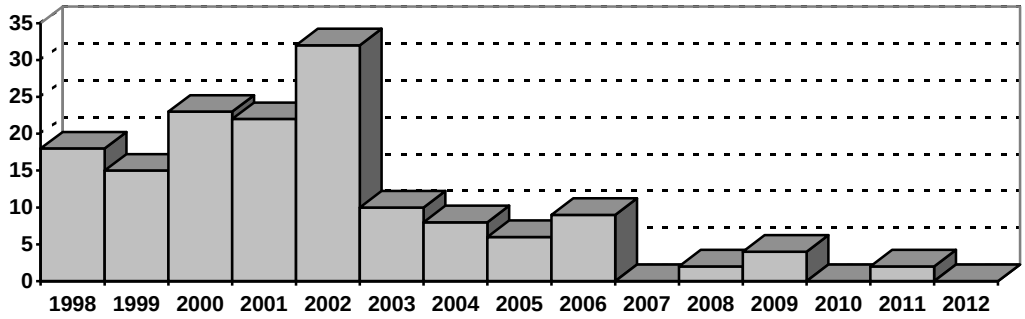

Het aantal broedterritoria van de Kievit in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder sinds de aanleg in 1997

Kemphaan *Philomachus pugnax*

Bij de Kemphaan is de voor- en najaarstrek duidelijk gescheiden. De soort trekt door van eind juni (27, 28 en 30) tot begin september. Er is één waarneming in november, december en januari. Los daarvan zijn er enkele waarnemingen in december 1997 en januari 1998 van een groepje "overwinteraars (?)". Sinds 2006 liggen geen najaarswaarnemingen meer voor!
De doortrek in het voorjaar begint half februari en eindigt half mei.

[10] van Boekel W.;2012;Broedende Steltkluten in Drenthe 2011;Limosa 85(2) : 60-67

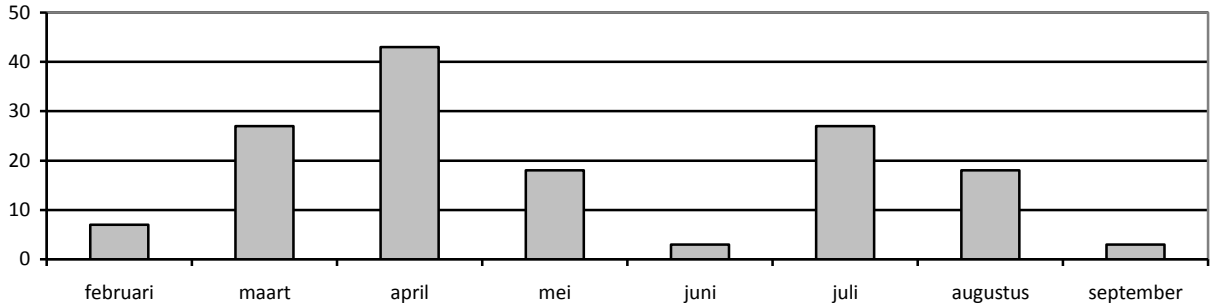

Het aantal waarnemingen van de Kemphaan in de periode 1996-2012

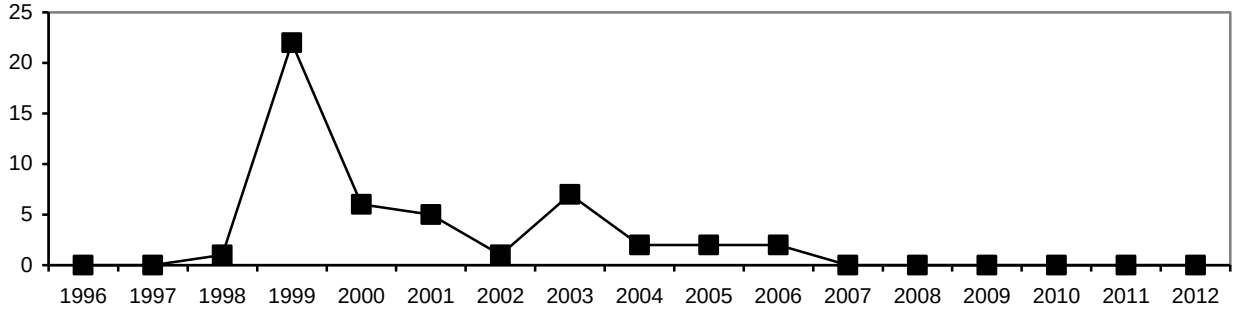

Het aantal waarnemingen van de Kemphaan in de periode juli – september

Grutto *Limosa limosa*

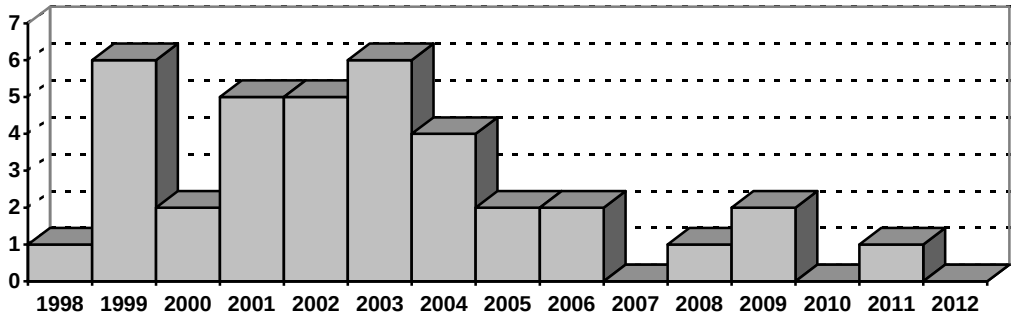

Het aantal broedterritoria van de Grutto in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder sinds de aanleg in 1997

Wulp *Numenius arquata*

Sinds de winter van 2008-2009 is de Wulp frekwenter en talrijker aanwezig op het (drassige) grasland van de Anthonypolder. De laatste twee winters ontbreken de soort op bijna geen enkel bezoek. De vogels arriveren vaak al in de vroege namiddag om te foerageren en te rusten. Ze blijven dan ter plaats tot zonsopgang. Voordien was de soort ook al beperkt tot het winterhalfjaar maar in kleine aantallen en vaak afwezig. In het najaar lijkt de soort al vanaf oktober het gebied te

ontdekken. In april zijn sporadisch nog vogels te zien (24x). En verder zijn er 7 waarnemingen in mei, 3 in juni, 5 in juli, slechts 2 in augustus en 13 in september.

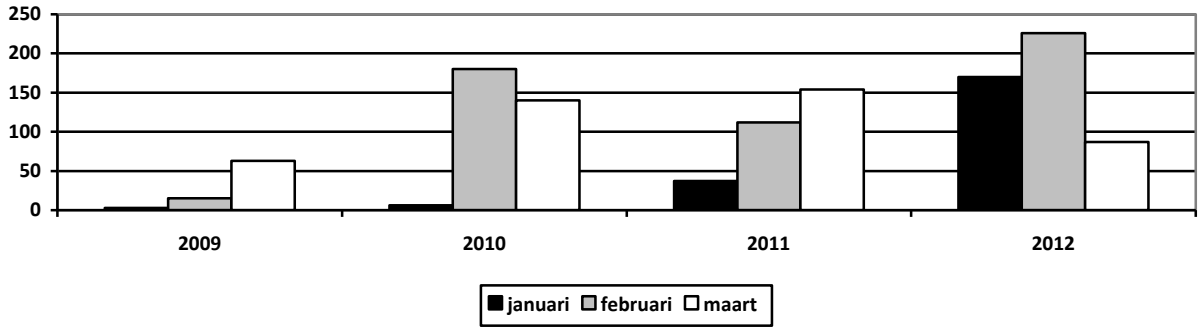

Maandelijkse maxima aantallen van de Wulp

Tureluur *Tringa totanus*

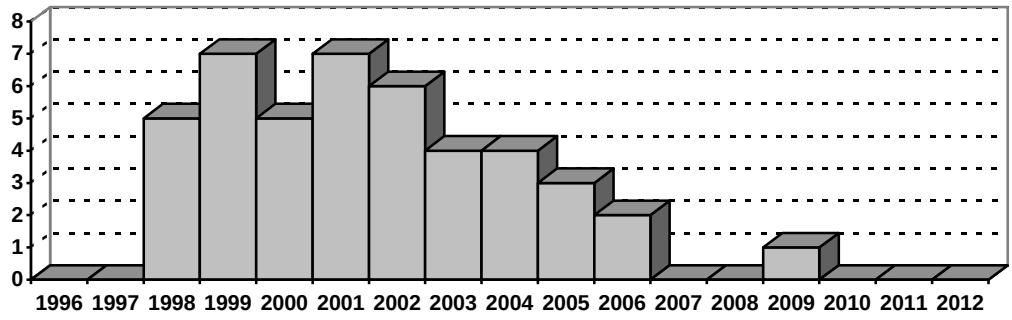

Het aantal broedterritoria van de Tureluur in Canisvliet

Oeverloper *Actitis hypoleucos*

Bij de Oeverloper is de voor- en najaarstrek duidelijk gescheiden. De soort passeert van eind april tot eind mei en van begin juli tot eind september. Er zijn twee juni (3 & 13)-, twee oktober-, één november- en één decemberwaarneming.

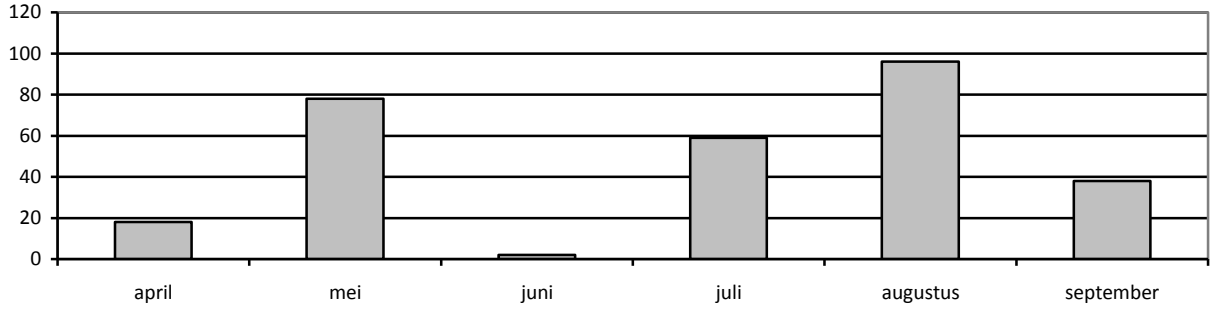

Het aantal waarnemingen van de Oeverloper over de periode 1996-2012

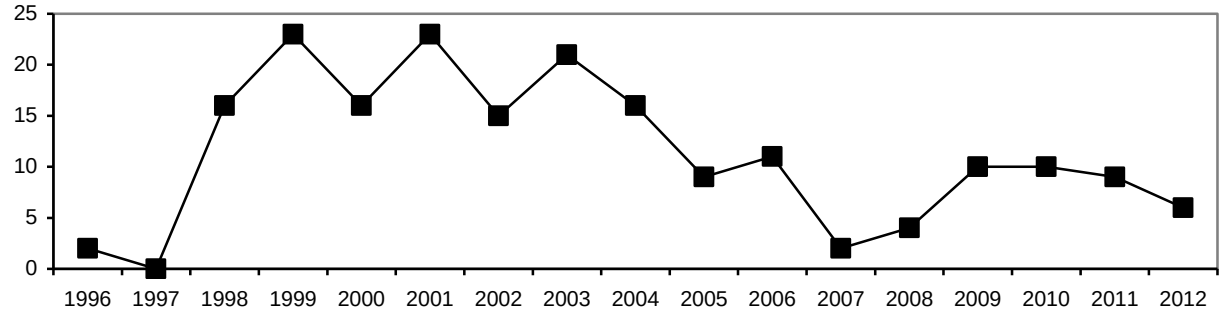

Het aantal waarnemingen van de Oeverloper over de periode juli – september

Witgatje *Tringa ochropus*

Bij het Witgatje is de scheiding voorjaars- najaarstrek niet te maken. Er waren 4 winterperioden (1998-1999 t/m 2001-2002) waarin telkens diverse december-, januari- en februariwaarnemingen voorliggen. Daarbuiten lijkt de trek op gang te komen half februari tot begin mei. Maar er zijn diverse maanden mei zonder waarnemingen. Is de trek dan reeds afgelopen? In juni en juli zijn er op een paar jaar na, steeds waarnemingen in beide maanden. Vermits niet kan uitgemaakt worden of het hier overzomeraars dan wel trekkers gaat kan over de aanvang van de najaarstrek niks gezegd worden. Aantallen brengen hier evenmin duidelijkheid. In november lijkt de trek afgelopen te zijn. Daarbuiten zijn er nog 6 waarnemingen in december en 4 in januari.

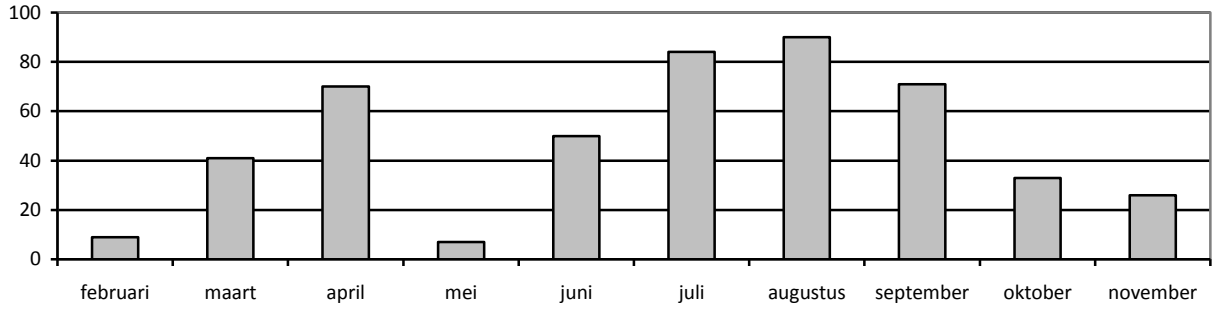

Het aantal waarnemingen van het Witgatje over de periode 1996-2012

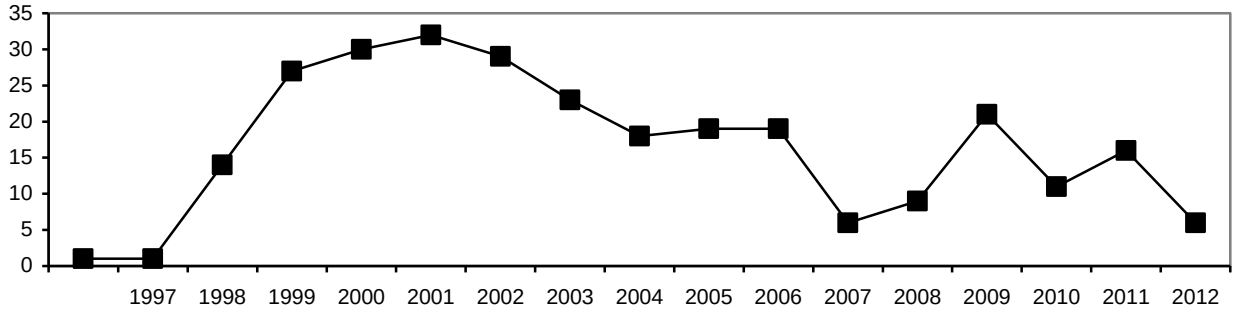

Het aantal waarnemingen van het Witgatje in de periode juli – november (voor 2012 tot 30 september)

Zwarte Ruiter *Tringa erythropus*

Ook bij de Zwarte Ruiter zijn de trekperiodes duidelijk te onderscheiden. Doortrek vooral vanaf half maart tot begin mei. Daarna van eind augustus tot begin oktober (laatste waarneming 9 oktober). Ontbreekt soms in het najaar. Geen waarnemingen in juli. Er is één waarneming in november, december en januari.

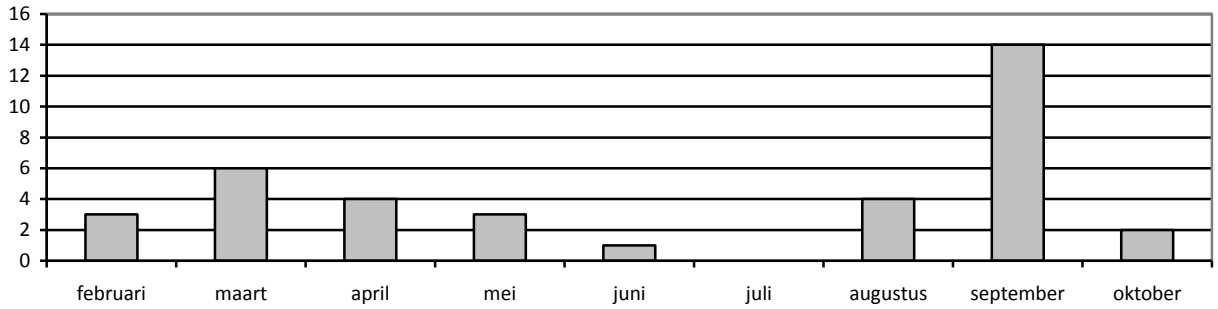

Het aantal waarnemingen van de Zwarte Ruiter over de periode 1996-2012

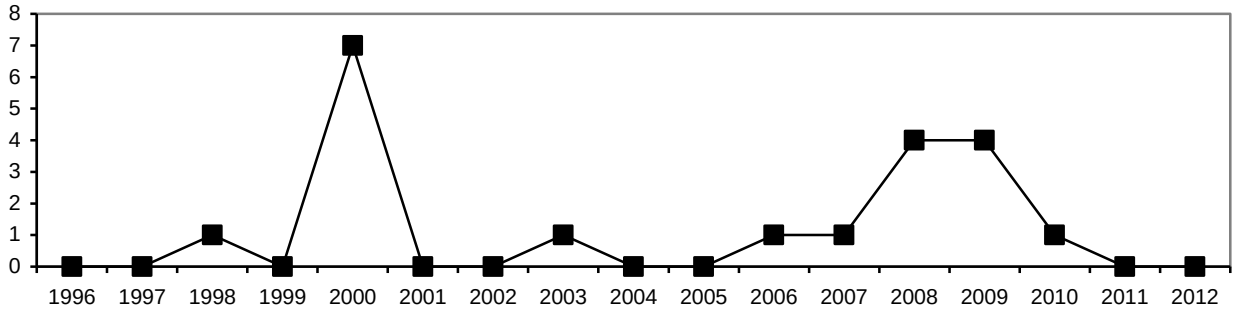

Het aantal waarnemingen van de Zwarte Ruiter over de periode augustus – oktober

Groenpootruiter *Tringa nebularia*

Ook bij de Groenpootruiter zijn voor- en najaarstrek goed te onderscheiden. De soort trekt door van half april tot eind mei en van eind juni tot begin oktober (laatste waarneming 11 oktober). Er zijn twee half-juniwaarnemingen en één maartwaarneming.

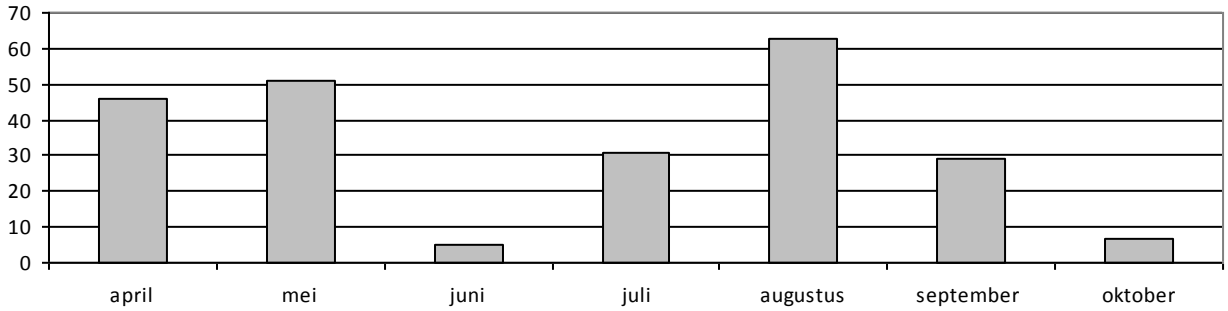

Het aantal waarnemingen van de Groenpootruiter over de periode 1996-2012

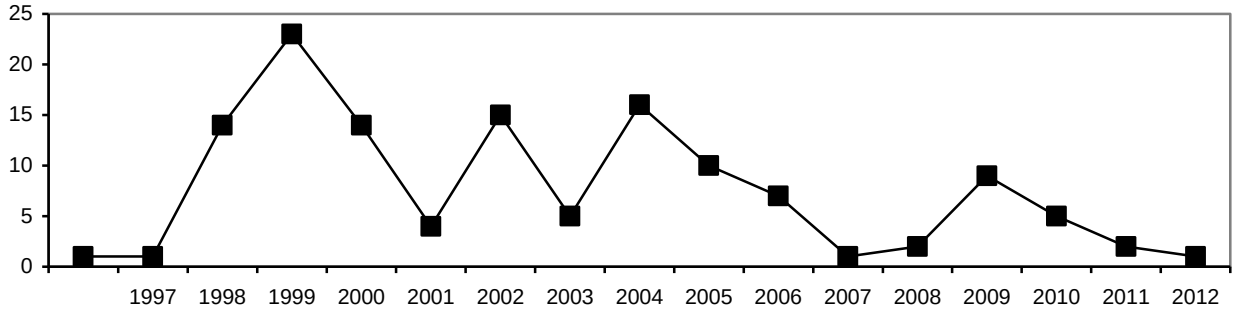

Het aantal waarnemingen van de Groenpootruiter over de periode juli – oktober

Bosruiter *Tringa glareola*

Bij de Bosruiter is de voor- en najaarstrek duidelijk gescheiden. De soort trekt door van eind april tot half mei en van eind juni tot begin september. De eerste najaarswaarnemingen zijn 28 en 30 juni. De laatste 27 september. Ontbreekt in sommige voor- en najaren.

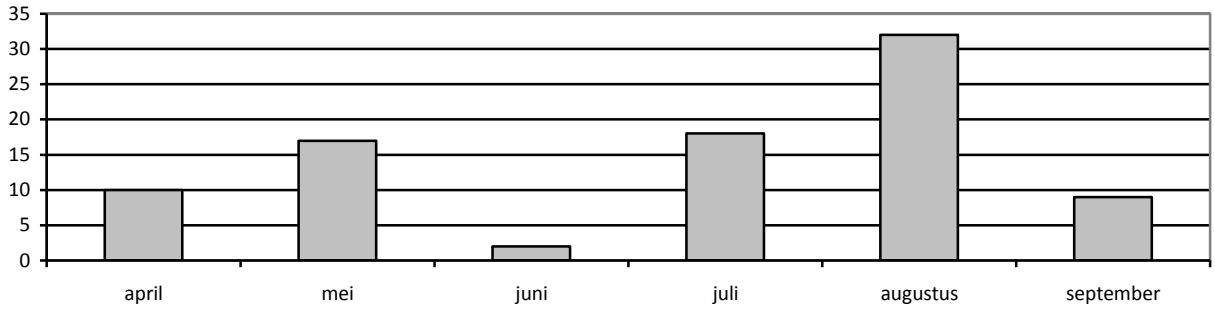

Het aantal waarnemingen van de Bosruiter over de periode 1996-2012

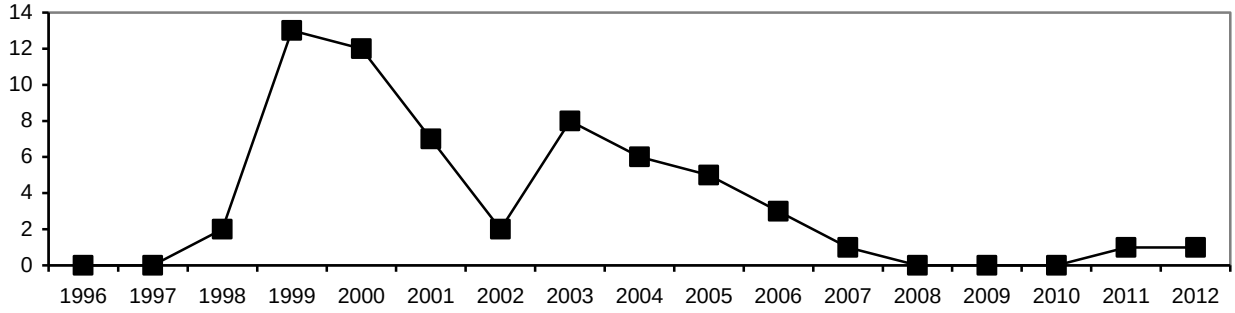

Het aantal waarnemingen van de Bosruiter over de periode juli – september

Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*

Sinds 2004 wordt deze soort elk voorjaar doortrekkend genoteerd. De uiterste data zijn 26 maart en 12 juli.

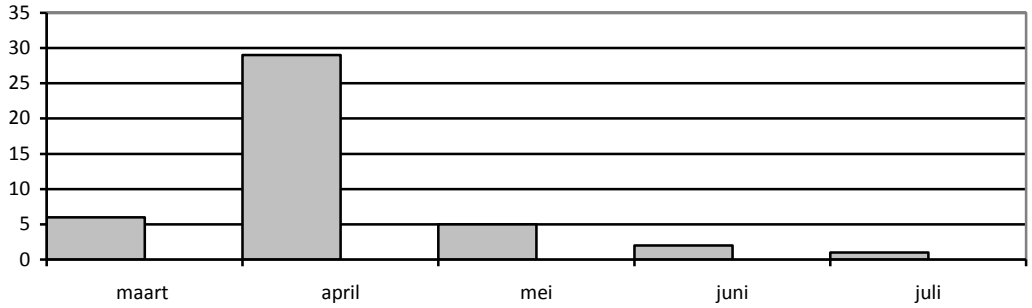

Het aantal waarnemingen van de Zwartkopmeeuw in de periode 2001-2012

Graspieper *Anthus pratensis*

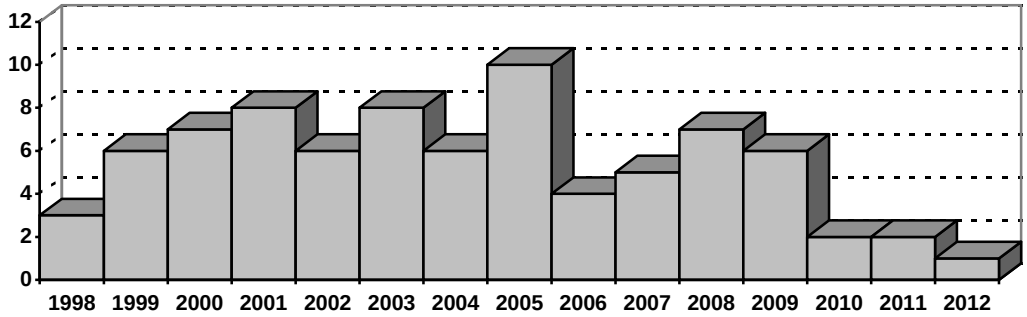

Het aantal broedterritoria van de Graspieper in de "nieuwe natuur" in de Anthonypolder sinds de aanleg in 1997

Gele Kwikstaart *Motacilla flava*

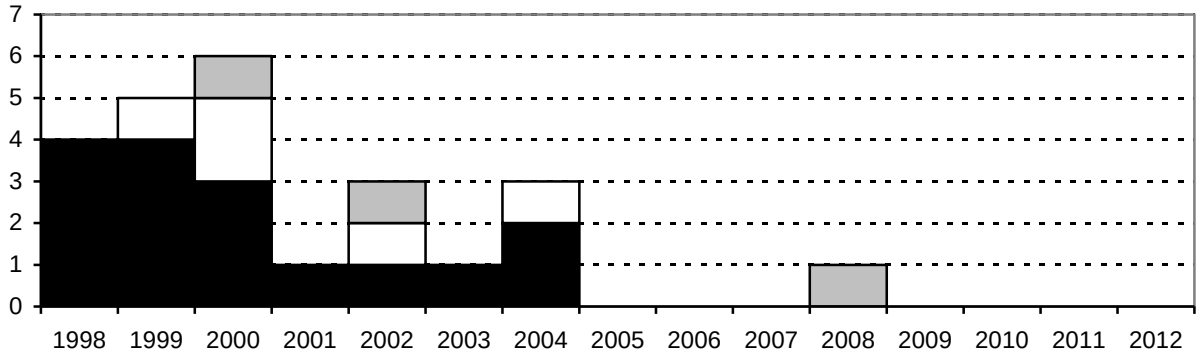

Het aantal broedterritoria van de Gele Kwikstaart in Canisvliet sinds de herinrichting in 1997.
Wit : grasland Canisvlietpolder
Zwart : "nieuwe natuur" in de Anthonypolder
Grijs : akkerland in de Anthonypolder

Blauwborst *Luscinia svecica*

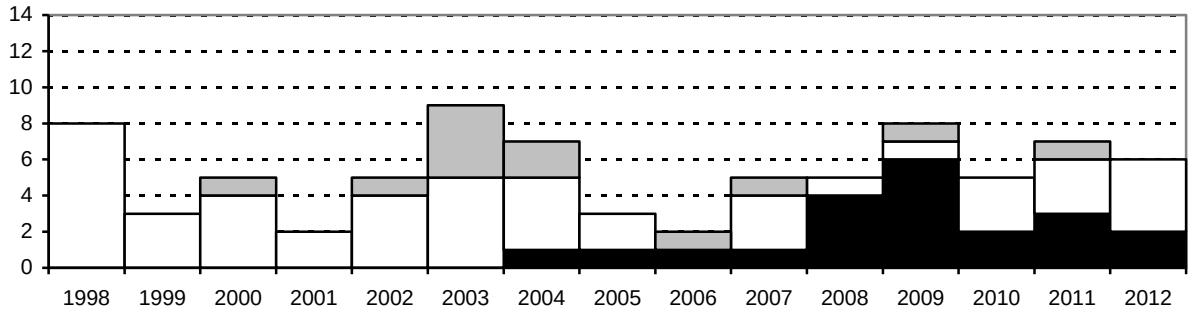

Het aantal broedterritoria van de Blauwborst in Canisvliet
Wit : op de kreken
Zwart : in de "nieuwe natuur"
Grijs : op andere plekken

Cetti's Zanger *Cettia cetti*

De soort was nog te horen tot 15 november. Op 2 oktober zongen er twee en op 12 oktober mogelijks zelfs 3 vogels. Vervolgens 1 zingende vogel op 18 februari en daarna regelmatig aanwezig tussen 6 maart en 9 juli. Opnieuw vanaf 19 september. Opvallend is het feit dat in de jaren waarin de soort aanwezig is op Canisvliet steevast de "eerste" waarneming valt in september :
16 september 2002
14 september 2007
28 september 2009
21 september 2010
24 september 2011
19 september 2012
Deze "eerste" waarneming situeert zich ofwel aan het begin van een langere periode (soms met broedterritorium in het daaropvolgend jaar) hetzij na een periode van stilzwijgen/afwezigheid (?) na een periode met een broedterritorium. Mogelijks gaat het om vestigingen van jonge rondzwervende vogels[11].

[11] Slaterus R. & E.van Winden;2009;Cetti's Zanger en Graszanger: een wintergevoelig duo;SOVON Nieuws vol.22(1): 5-7

Rietzanger *Acrocephalus schoenobaenus*

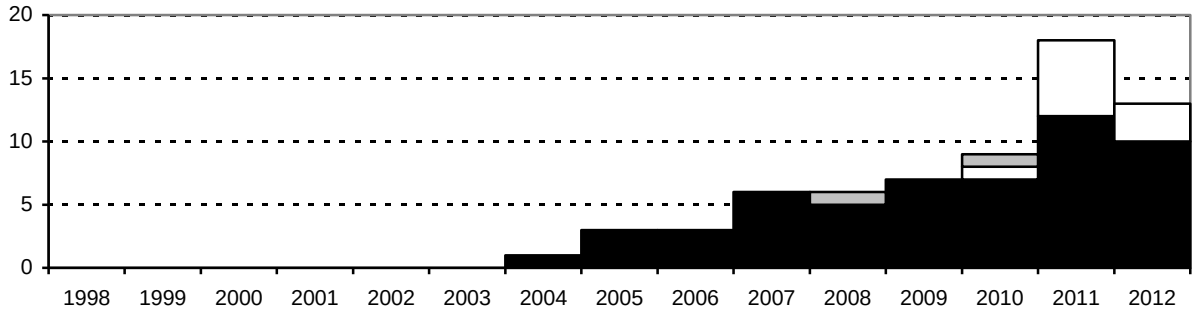

Het aantal broedterritoria van de Rietzanger in Canisvliet
Wit : op de kreken
Zwart : in de "nieuwe natuur"
Grijs : op andere plekken

Grasmus *Sylvia communis*

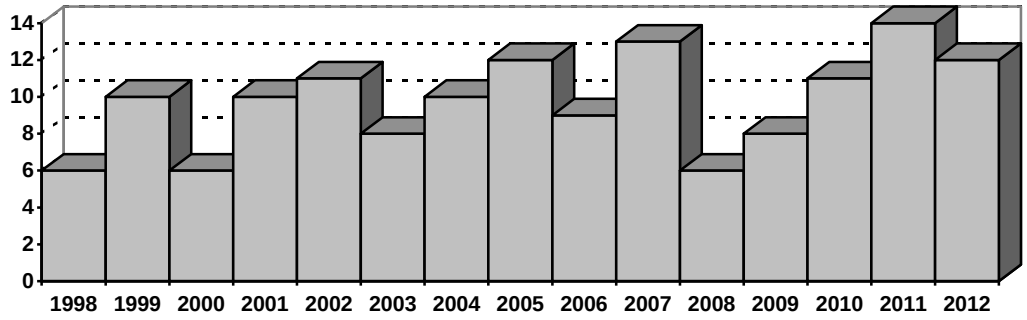

Het aantal broedterritoria van de Grasmus sinds de herinrichting in 1997

Ongewervelden 2012

Dagvlinders

Voor het negende opeenvolgende jaar werden gegevens verzameld voor het landelijk meetnet van De Vlinderstichting. Alle gegevens zijn online ingebracht bij deze organisatie.
Dagvlinders werden gemonitord op een vast trajekt van 500 meter (10 secties van 50 meter).
De monitoring werd uitgevoerd zoals is voorgeschreven[12] en loopt van begin april tot eind september. Door een kombinatie van faktoren (koud, nat en winderig voorjaar) kon het trajekt slechts 17 maal worden gelopen. Dat maakt vergelijken met vorige jaren riskant. Diverse algemene soorten werden ook buiten het trajekt niet waargenomen, zo o.m. Icarusblauwtje (!) en Zwartsprietdikkopje (!). Ook van de wel waargenomen soorten erg lage aantallen.
Op pagina 38 zijn alle waargenomen soorten opgenomen.
De resultaten van de monitoring in de afgelopen 9 jaar zijn terug te vinden in onderstaande tabel.

Soort	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zwartsprietdikkopje (Thymelicus lineola)	85	66	89	25	32	23	12	1	0
Groot dikkopje (Ochlodes venata)	0	0	1	1	3	5	1	3	0
Koninginnepage (Papilio machaon)	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Groot koolwitje (Pieris brassicae)	1	0	0	0	0	0	7	0	0
Klein koolwitje (Pieris rapae)	6	6	9	40	20	14	20	9	11
(Klein) Geaderd witje (Pieris napi)	2	7	42	51	42	46	14	37	34
Bruin blauwtje (Aricia agestis)	0	1	2	0	0	2	0	0	0
Icarusblauwtje (Polyommatus icarus)	92	28	56	9	1	21	15	1	0
Dagpauwoog (Inachis io)	3	7	13	11	8	1	4	5	0
Distelvlinder (Cynthia cardui)	1	0	1	0	1	18	0	0	0
Atalanta (Vanessa atalanta)	1	2	5	8	3	3	4	2	2
Kleine vos (Aglais urticae)	10	0	0	0	0	0	0	0	0
Gehakkelde aurelia (Polygonia c-album)	0	0	1	0	1	1	2	2	1
Bruin zandoogje (Maniola jurtina)	154	106	216	161	169	219	236	85	95
Oranje zandoogje (Pyronia tithonus)	118	190	207	135	143	242	314	119	75
Hooibeestje (Coenonympha pamphilus)	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Bont zandoogje (Pararge aegeria)	0	2	9	5	9	7	7	7	2
aantal soorten	11	10	13	11	13	13	12	11	7
aantal tellingen	24	25	25	24	23	22	22	25	17

[12] Van Swaay,C.A.M.(2000) Handleiding Landelijk Meetnet Dagvlinders;Rapportnr. VS2000.11,De Vlinderstichting,Wageningen

Libellen

De soorten die in de afgelopen onderzoeksperiodes zijn waargenomen zijn terug te vinden in de tabel hieronder. Tot en met 2003 is niet echt gericht gekeken naar libellen en dus is deze tabel onvolledig. Uit de jaren 1996, 1997 en 1998 hebben wij zelfs geen gegevens.

	99	**00**	**01**	**02**	**03**	**04**	**05**	**06**	**07**	**08**	**09**	**10**	**11**	**12**
Gewone pantserjuffer							+	+						+
Houtpantserjuffer											+			+
Bruine Winterjuffer											+			
Azuurwaterjuffer				+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Variabele waterjuffer							+	+						
Watersnuffel		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Lantaarntje	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kleine roodoogjuffer								+	+	+	+			
Paardenbijter	+					+	+	+	+	+	+	+	+	+
Grote keizerlibel		+				+	+	+	+	+	+	+	+	+
Platbuik								+						
Gewone oeverlibel		+			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vuurlibel		+					+	+	+	+	+			
Zwarte heidelibel								+	+			+		
Bloedrode heidelibel		+			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Geelvlekheidelibel							+	+						
Zwervende heidelibel					+[13]									
Steenrode heidelibel						+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bruinrode heidelibel	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
aantal soorten					7	9	12	16	12	11	13	10	9	11

[13] 31 juli

Canisvliet, van bijzonder naar banaal of hoelang nog Natura2000-gebied?

Het reservaatsmodel werkt niet (meer) als het om behoud van biodiversiteit gaat[14]

Ons eerste bezoek aan Canisvliet dateert van het voorjaar 1962, misschien zelfs nog vroeger. De daaropvolgende jaren leerde ik Canisvliet nog kennen uit de periode van vóór de ruilverkaveling. Er was de natte verbinding met de Molenkreek met het ijzeren bruggetje in de (gekasseide) Visserverkorting. De boomgaard lag er vlak naast en een flink stuk hoger. Aan het einde van de Canisvlietstraat stond een betonnen toren voor de luchtverkenning en daar begon een wirwar van rietkragen, sloten en moeras richting de open kreek. De westoever was een en al brede rietkraag. In het zuidoosten waren er eveneens brede rietkragen met nog tal van krakkemikkige vissersteigertjes. Daar vond je ook twee bomtrechters. Het grasland langs de oostoever was drassig en liep heel langzaam af naar de kreek. De hut van wijlen Johan van den Steen stond misschien wel 20 meter dieper de kreek in, met er voor nog eens een zandige plaat. En de stilte van toen; die vergeet je nooit. Met dit lege, lage landschap van water en ruisend riet raakten wij verbonden. Een verbondenheid – geen nostalgie – die onder druk is komen te staan nu het landschap van weleer verdwenen is[15].
Een paar jaar later ging het ganse gebied op de schop. Deze aanslag is Canisvliet nooit te boven gekomen. Alle natuurlijke dynamiek werd uit het gebied gehaald en in de plaats kwam de eutrofiëringsdynamiek. Weg de Kluten, Kleine Plevieren en Visdieven langs de slijkerige kreekoevers. Uit de rietkragen verdwenen geleidelijk het Woudaapje, de Snor en de Grote Karekiet. De Zwarte Stern was al vroeger verdwenen. Het landschap werd gewijzigd en de fauna en flora evolueerde mee. De meest natuurlijke zaak. Maar het was niet de meest opwindende natuur waar we het toen moesten mee doen in Canisvliet. Dat verhaal is al vele malen geschreven[16].

Dertig jaar later wordt in Canisvliet een "remake" gestart. Natuurherstel op een aantal plekken en (bijkomende) natuurontwikkeling, zogenaamde "nieuwe natuur", op voormalige landbouwpercelen. Dat is deels gelukt en deels mislukt. Canisvliet in een ruimer jasje maar na de pioniersfase trad de banalisering pas goed aan het licht. Landschappelijk kunnen we niet meer spreken van een krekenlandschap maar van een parklandschap. Met de toverformule "aankleden van het landschap" werd de horizontaliteit van Canisvliet omgebogen naar vertikaliteit. Iets wat moeilijk te rijmen valt met een stelling van beheerder Staatsbosbeheer :

Identiteit landschap

Staatsbosbeheer streeft ernaar dat de eigen identiteit van de afzonderlijke gebieden goed zichtbaar blijft. We doen dat voor de lange termijn. Daarnaast zetten we ons in voor de landschappen in ruimere zin, waarvan onze natuurgebieden een onderdeel vormen.

[14] Studiedag "in de bres voor onze akkervogels" Bever 12 september 2009 (Regionaal landschap Zenne Zuun Zoniën)
[15] Dresen L.;2012;Van duindoorn tot wereldburger;Natura 109(5): 6-8
[16] van den Dool W.H.;1974:Canisvliet, een grensgeval;Den Boer,Middelburg

Landschap houdt immers niet op bij een terreingrens. (Landschap leeft ! 2006 Visie op ontwikkeling en beheer van landschap bij Staatsbosbeheer).

In de jaarrapporten is al meermaals gewezen op de achteruitgang van de graslandsoorten. Het lijkt niet te stoppen en heeft al bijna gans Europa in zijn greep[17]. Na de pioniersfase (1997-2005) van de remake zijn soorten als Patrijs, Kievit, Grutto, Tureluur, Scholekster, Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart en Graspieper verdwenen. Andere zoals Bergeend, Krakeend, Slobeend, Kuifeend en Graspieper houden het nog wat langer vol. Deze evolutie is kenmerkend voor het omzetten van voormalige landbouwgronden naar "nieuwe" natuur, zeker indien de bemeste en verdichte bovenlaag niet is weggehaald. Daar komt de nog steeds enorme stikstofdepositie bij die zorgt voor explosieve toename van ruigtesoorten als bramen en brandnetels.
De nieuw gegraven plassen bieden nog plek aan enkele "kensoorten" als Blauwborst, Waterral en Rietzanger. Ook Fuut en Dodaars hebben inmiddels deze plassen aanvaard als habitat. Soorten van struiken, struweel en bomen doen het "goed" maar daar zaten we niet op te wachten in Canisvliet.
Al met al is het in Canisvliet met de broedvogels gesteld zoals in de rest van Nederland; vaak positieve geluiden bij de bosvogels en voor de rest geen reden tot gejuich[18][19]. Canisvliet is geëvolueerd van bijzonder naar banaal.

Vergeer[20] stelt dat er van toegenomen rust sprake is op de Zeeuwse kreken. Maar geldt dat ook voor Canisvliet? Een belangrijke verstoringsbron voor mens en dier in Canisvliet is het autoverkeer. Op de Tractaatweg (N62) wordt het steeds drukker en er komt nog meer eens deze ontdubbeld is en de Sluiskiltunnel er ligt[21]. De ruimtelijke ontwikkeling in de omgeving staat niet stil (windmolens, kassenbouw, Autrichehaven). Groene pijlen en groene achtergronden op kaarten kunnen niet verhullen dat de ganse kanaalzone dichtslibt met wegen en bebouwing[22][23]. Wat de gevolgen zijn van een beslissing dat de kanaalzone van nationaal belang is geworden houdt kansen maar ook risico's in [24]. In sommige kringen is er zelfs sprake van een Europese topregio!

Dat de oppervlakte riet is toegenomen, en natuurvriendelijke oevers door Vergeer worden vermeld als reden voor de toename van broedende moerasvogels geldt zeker niet voor Canisvliet. In een recent dokument van de Provincie Zeeland uit februari 2011 predenteert men zelfs dat na het natuurherstel in 1999 (moet zijn 1997) de kreek weer omgeven is door lage oevers en rietvelden[25]. Een foto uit februari 2012 van de oostoever van de kreek illustreert duidelijk dat riet

[17] Lawicki L. et al.;Long-term decline of grassland waders in western Poland;Die Vogelwelt 132: 101-108
[18] Koffijberg K. & F.Hustings;2011;Vogelbalans 2011;SOVON Vogelonderzoek Nederland
[19] van Paassen A. & W.Teunissen;2011;Weidevogelbalans 2011;Landschapsbeheer Nederland SOVON Vogelonderzoek Nederland;Utrecht Beek-Ubbergen
[20] Vergeer J.W.;2010;Beleidsmonitoring broedvogels EHS en beheergebieden in Zeeland 2006-2009, met een overzicht van trends sinds 1990;SOVON-monitoringrapport 2010/02;SOVON Vogelonderzoek Nederland,Nijmegen
[21] http://www.zeeland.nl/verkeer_vervoer/wegen/werkzaamheden/n62_tractaatweg/index
[22] Gedeputeerde Staten van Zeeland;2011;Krachtig Zeeland Verkenning hoofdlijnen Omgevingsplan 2012-2018
[23] Gebiedsvisie Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone;2009
[24] Kanaalzone van nationaal belang;Tijdingen 11/09 Provincie Zeeland,afdeling communicatie
[25] Natura2000-De Drie Kreken www.zeeland.nl/natura2000

vrijwel ontbreekt en de oever de kreek indondert. Aan de westoever eenzelfde situatie. Misleiding of onwetendheid?

Canisvliet is een van de meer dan 160 Natura2000-gebieden in Nederland. Deze status houdt na te komen instandhoudingsdoelstellingen in. Deze plicht ligt bij het provinciebestuur van Zeeland. Meer in het bijzonder betreft het de habitat van Kruipend Moerasscherm (Apium repens)[26]. De laatste stand van zaken ivm het voorkomen van dit plantje is alarmerend, zo mag blijken uit de volgende passage :

Met hangen en wurgen.

Posted on 29 augustus 2012

Al sinds 1998 gaan we in augustus in twee dagen tijd alle groeiplaatsen van het kruipend moerasscherm langs. We, dat wil zeggen samen met Wim van Wijngaarden van de provincie Zeeland. Want het gaat hier om een soort die op Europees niveau een zwaar beschermde status heeft via de Habitatrichtlijn. En dus willen we wel weten hoe het er mee gaat. Jaar in jaar uit kan dat flink schommelen, maar de jaren waarin we werkelijk heel enthousiast waren van de grote aantallen ligt toch wel ver achter ons. Het Grote Gat bij Oostburg was eens de beste plek voor heel Nederland. Nu houdt de soort daar goed stand, maar in een dichtheid die het niet haalt bij de topjaren. Dan Canisvliet. Ook dat was in sommige jaren dé plaats om te zijn als je het kruipend moerasscherm wilde zien. Vorig jaar al dachten we dat het niet slechter kon. Dit jaar kwamen we nog gedesillusioneerder het veld uit! Slechts enkele plantjes gevonden. De kreek bij Sint-Kruis en het Groot Eiland hebben we al geschrapt van de lijst. Toch waren er ook lichtpuntjes die het enthousiasme in ons aanjaagden. De Plate onder Oostburg, vorig jaar goed voor niet meer dan letterlijk één blaadje, nu ‘n tiental vitale plantjes. En datzelfde geldt voor de Axelse kreek waar we nu meerdere exemplaren vonden en waar het gebied de potentie heeft om nog sterk te verbeteren. Wat daar voor nodig is? Dat is een lastige vraag. Dat heeft met waterkwantiteit te maken en de dynamiek daarin. En het heeft te maken met beweidingsdruk en het tegengaan van verruiging. Sommige dingen hebben we als beheerder niet in de hand. Andere zaken kunnen we proberen te sturen. Dat is gelukt in de Vogelkreek waar we met houtschermen in de kreekoever proberen de afslag tegen te gaan en meteen een geschikte groeiplaats voor het moerasscherm te creëren. En dat heeft gewerkt, op meerdere plekjes zelfs. En de kleine kiemplantjes geven aan dat er nog meer mogelijk is. Geplaatst door Peter Maas, boswachter bij Staatsbosbeheer

[26] Witteveen+Bos;2012;Provincie Zeeland Plan-Milieueffectrapport Omgevingsplan 2012-2018

Als deze evolutie in Canisvliet zich verder zet is de vraag in de titel dan te beantwoorden? Bekijken we de checklist beheerplannen Natura 2000[27] dan is het meer dan de hoogste tijd dat men de uitdaging aanneemt zo niet is alle moeite van de afgelopen decennia voor niks geweest.
Niet onbelangrijk ook zijn de visies die op natuur en biodiversiteit zijn ontwikkeld door het Planbureau voor de leefomgeving[28]. Een tegenbeweging is op gang gekomen; van behoud naar benutting. Wat kan zo iets inhouden voor de toekomst van Natura2000-gebied Canisvliet? Voor wat zal er gekozen worden ? Vitale natuur, beleefbare natuur, funktionele natuur of inpasbare natuur?

Ledeberg, oktober 2012

Erratum

Jaarrapport 2009-2010 bladzijde 24 : Veldmuis Micro*tus arvalus* moet zijn 15.08.2005

[27] Regiebureau Natura 2000;2011;Checklist beheerplannen Natura 2000 laatste aanpassing 14 september 2011
[28] Planbureau voor de Leefomgeving;2012;Natuurverkenning 2010-2040 Visies op de ontwikkeling van natuur en landschap;Den Haag

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 waargenomen vogelsoorten (en ondersoorten) in de periode 1 oktober 2011 t/m 30 september 2012
De landelijk te volgen broedvogelsoorten met broedterritorium zijn vetgedrukt

Nederlandse naam	**Wetenschappelijke naam**[29]	**Met broedterritorium**
Knobbelzwaan	Cygnus olor	**1**
Toendrarietgans	Anser serrirostris	
Kolgans	Anser albifrons	
Grauwe Gans	Anser anser	**min.16**
Indische Gans	Anser indicus	
Sneeuwgans	Chen caerulescens	
Grote Canadese Gans	Branta canadensis	**min.9**
Brandgans	Branta leucopsis	
Nijlgans	Alopochen aegyptiaca	**3**
Hoendergans	Cereopsis novaehollandiae	
Bergeend	Tadorna tadorna	**4**
Smient	Anas penelope	
Krakeend	Anas strepera	**5**
Wintertaling	Anas crecca	**1**
Wilde Eend	Anas platyrhynchos	Ja
Pijlstaart	Anas acuta	
Zomertaling	Anas querquedula	**1**
Slobeend	Anas clypeata	**4**
Tafeleend	Aythya ferina	**6**
Kuifeend	Aythya fuligula	**16**
Patrijs	Perdix perdix	Laatste maal in 2003
Fazant	Phasianus colchicus	Ja
Dodaars	Tachybaptus ruficollis	**3**
Fuut	Podiceps cristatus	**8**
Aalscholver	Phalacrocorax carbo	
Roerdomp	Botaurus stellaris	Laatste maal in 2003
Woudaapje	Ixobrychus minutus	Laatste maal in 1999
Kleine Zilverreiger	Egretta garzetta	
Grote Zilverreiger	Casmerodius albus	
Blauwe Reiger	Ardea cinerea	
Purperreiger	Ardea purpurea	
Lepelaar	Platalea leucorodia	
Wespendief	Pernis apivorus	
Bruine Kiekendief	Circus aeruginosus	Laatste maal in 2011
Blauwe Kiekendief	Circus cyaneus	
Havik	Accipiter gentilis	
Sperwer	Accipiter nisus	Laatste maal in 2011
Buizerd	Buteo buteo	**1**
Torenvalk	Falco tinnunculus	Laatste maal in 2008

[29] Volgens

- Voous K.H.;1977;List of recent Holarctic bird species;British Ornithologists' Union,London
- Sangster G.,Hazevoet C.J., van den Berg A.B., Roselaar C.S. & R.Sluys;1999;Dutch avifaunal list: species concepts, taxonomic instability, and taxonomic changes in 1977-1998;Ardea 87: 139-165
- Sangster G.,van den Berg A.B.,van Loon A.J. & C.S.Roselaar;2003;Dutch avifaunal list: taxonomic changes in 1999-2003;Ardea 91: 279-285
- Sangster G.,van den Berg A.B., van Loon A.J. & C.S.Roselaar;2009;Dutch avifaunal list: taxonomic changes in 2004-2008;Ardea 97: 373-381

Smelleken	Falco columbarius	
Boomvalk	Falco subbuteo	
Giervalk	Falco rusticolus	
Slechtvalk	Falco peregrinus	
Waterral	Rallus aquaticus	**4**
Waterhoen	Gallinula chloropus	Ja
Meerkoet	Fulica atra	Ja
Scholekster	Haematopus ostralegus	Laatste maal in 2006
Steltkluut	Himantopus himantopus	**1**
Kluut	Recurvirostra avosetta	Laatste maal in 2005
Kleine Plevier	Charadrius dubius	Laatste maal in 2003
Kievit	Vanellus vanellus	Laatste maal in 2011
Bonte Strandloper	Calidris alpina	
Kemphaan	Philomachus pugnax	
Bokje	Lymnocryptes minimus	
Watersnip	Gallinago gallinago	
Houtsnip	Scolopax rusticola	
Grutto	Limosa limosa	Laatste maal in 2011
Ijslandse Grutto	Limosa limosa islandica	
Wulp	Numenius arquata	
Oeverloper	Actitis hypoleucos	
Witgatje	Tringa ochropus	
Zwarte Ruiter	Tringa erythropus	
Tureluur	Tringa totanus	Laatste maal in 2009
Groenpootruiter	Tringa nebularia	
Bosruiter	Tringa glareola	
Kokmeeuw	Chroicocephalus ridibundus	Laatste maal in 2003
Zwartkopmeeuw	Larus melanocephalus	
Stormmeeuw	Larus canus	
Kleine Mantelmeeuw	Larus fuscus	
Zilvermeeuw	Larus argentatus	
Grote Mantelmeeuw	Larus marinus	
Visdief	Sterna hirundo	Laatste maal in 1993[30]
Holenduif	Columba oenas	Ja
Houtduif	Columba palumbus	Ja
Turkse Tortel	Streptopelia decaocto	Laatste maal in 2003
Zomertortel	Streptopelia turtur	Laatste maal in 2010
Koekoek	Cuculus canorus	Ja
Gierzwaluw	Apus apus	
Ijsvogel	Alcedo atthis	Laatste maal in 2006
Groene Specht	Picus viridis	**2**
Grote Bonte Specht	Dendrocopos major	Ja
Veldleeuwerik	Alauda arvensis	Laatste maal in 2005
Boerenzwaluw	Hirundo rustica	
Huiszwaluw	Delichon urbicum	
Boompieper	Anthus trivialis	
Graspieper	Anthus pratensis	**1**
Waterpieper	Anthus spinoletta	
Oeverpieper	Anthus petrosus	
Gele Kwikstaart	Motacilla flava	Laatste maal in 2008
Grote Gele Kwikstaart	Motacilla cinerea	
Witte Kwikstaart	Motacilla alba	Laatste maal in 2011
Winterkoning	Troglodytes troglodytes	Ja
Heggenmus	Prunella modularis	Ja
Roodborst	Erithacus rubecula	Ja

[30] Op uitgelegde vlotjes

Blauwborst	Luscinia svecica	**6**
Zwarte Roodstaart	Phoenicurus ochruros	**1**
Merel	Turdus merula	Ja
Kramsvogel	Turdus pilaris	
Zanglijster	Turdus philomelos	Ja
Koperwiek	Turdus iliacus	
Cetti's Zanger	Cettia cetti	**1**
Snor	Locustella luscinioides	Laatste maal in 2000
Rietzanger	Acrocephalus schoenobaenus	**13**
Bosrietzanger	Acrocephalus palustris	Ja
Kleine Karekiet	Acrocephalus scirpaceus	Ja
Zwartkop	Sylvia atricapilla	Ja
Tuinfluiter	Sylvia borin	Ja
Braamsluiper	Sylvia curruca	**1**
Grasmus	Sylvia communis	**12**
Tjiftjaf	Phylloscopus collybita	Ja
Fitis	Phylloscopus trochilus	Ja
Baardmannetje	Panurus biarmicus	Laatste maal in 1996
Staartmees	Aegethalos caudatus	Ja
Pimpelmees	Cyanistes caeruleus	Ja
Koolmees	Parus major	Ja
Boomkruiper	Certhia brachydactyla	Ja
Gaai	Garrulus glandarius	Ja
Ekster	Pica pica	Ja
Kauw	Corvus monedula	Ja
Zwarte Kraai	Corvus corone	Ja
Spreeuw	Sturnus vulgaris	Ja
Huismus	Passer domesticus	Laatste maal in 2002
Vink	Fringilla coelebs	Ja
Keep	Fringilla montifringilla	
Groenling	Chloris chloris	**2**
Putter	Carduelis carduelis	**1**
Sijs	Carduelis spinus	
Kneu	Carduelis cannabina	Laatste maal in 2002
Kleine Barmsijs	Carduelis cabaret	
Rietgors	Emberiza schoeniclus	Ja

72 bezoeken, 130 soorten en ondersoorten waarvan 56 soorten met broedterritorium

Soorten met broedterritoria in het verleden[31] maar die in de afgelopen onderzoeksperiode niet zijn waargenomen

Nederlandse soortnaam	**Wetenschappelijke naam**	**Laatste maal met broedterritorium in**
Geoorde Fuut	Podiceps nigricollis	2004
Porseleinhoen	Porzana porzana	2000
Strandplevier	Chariadrius alexandrinus	2000
Zwarte Stern	Chlidonias niger	1959
Ransuil	Asio otus	2011
Nachtzwaluw	Caprimulgus europaeus	1996
Oeverzwaluw	Riparia riparia	1964
Nachtegaal	Luscinia megarhynchos	2006
Gekraagde Roodstaart	Phoenicurus phoenicurus	1998
Paapje	Saxicola rubetra	2004
Roodborsttapuit	Saxicola torquata	1963

[31] Gegevens ook ontleend aan archief van wijlen Johan van den Steen

Grote Lijster	Turdus viscivorus	2006
Graszanger	Cisticola juncidis	2008
Sprinkhaanzanger	Locustella naevia	2011
Grote Karekiet	Acrocephalus arundinaceus	2005
Spotvogel	Hippolais icterina	2008
Grauwe Vliegenvanger	Muscicapa striata	1987
Matkop	Poecile montanus	1999
Wielewaal	Oriolus oriolus	2009
Ringmus	Passer montanus	1996

BIJLAGE 2 FENOLOGIE

VOORJAARSFENOLOGIE VOGELS 1996-2012*

	’96-‘01	‘02	‘03	‘04	‘05	‘06	‘07	‘08	‘09	‘10	‘11	‘12
Zota	**27.2**	17.3	8.3	5.4	21.3	25.3		18.4	17.4	25.4	3.6	14.3
Wou	**5.6**											
Purp	1.6						**23.04**			25.4		
Ooie					**20.05**							
Lep	26.3	18.4		30.5	29.5	**07.3**	4.6			16.3		
Wesp	**26.4**	8.5									**26.4**	
ZwW						8.5					**22.4**	
RoW	**13.3**										2.5	
BrKi	22.3	**5.3**	12.3	27.3	18.3	27.3	2.4	24.3	9.3	14.5	12.3	11.3
Bova	22.4		**12.4**	26.5			20.6	19.6		3.6		4.6
Stel			9.5	7.5		5.6			**17.4**			12.6
Kluu	14.3	**2.3**	24.3	3.4	1.4	4.4	17.3	15.3	31.3	29.3	22.3	15.5
Klpl	28.3	19.3	24.3	31.3	15.4	25.3	4.6	18.4	20.4		**17.3**	12.6
Bopl	**9.3**	19.3		3.5		17.5						
Stpl	**2.5**											
Grut	4.3	**13.2**	23.2	6.3	4.3	2.3	19.3	15.2	26.2	5.3	28.2	6.3
Rewu	13.4	10.4			22.4	16.4	12.4	**31.3**	17.4	5.5	18.4	
ZwR	10.4	4.4	19.4	16.4	1.4	10.3	12.4	**29.2**		19.4	18.4	24.3
Ture	**6.3**	9.3	**6.3**	10.3	21.3	17.3	24.3	15.3	13.3	16.3	9.3	14.3
Gror	15.4	4.4	17.4	12.4	10.4	10.4	12.4	18.4	13.4	**19.3**	18.4	3.5
Bosr	28.4			30.4	5.5	25.4	2.5	25.4	**13.4**	27.4	26.4	
Oelo	25.4	18.4	28.4	3.5	26.4	22.4	2.5	**2.4**	25.4	25.4	18.4	7.5
Visd	1.5	10.6	17.6	7.5	30.6	8.5	18.5		**25.4**	27.4	26.4	**25.4**
Tord	**20.4**	2.5	15.5	12.5	5.5	16.6	12.5	8.6	12.6	14.5		18.6
Koek	11.4	27.4	17.4	25.4	19.4	**29.3**	19.4	14.4	13.4	25.4	22.4	20.4
Gizw	24.4	29.4	29.4	30.4	24.4	27.4	10.05	**18.4**	29.4	3.5	2.5	4.6
Oezw	5.4	27.4	10.4	30.4	28.4	**4.4**	12.5	18.4		5.5	6.4	
Bozw	31.3	**19.3**	8.4	5.4	7.4	29.3	9.4	8.4	23.3	24.3	1.4	2.4
Huzw	**30.3**	27.4	1.4	19.4	26.4	13.4	27.4	18.4	8.5	10.5	5.7	4.6
Gekw	**12.3**	19.3	4.4	3.4	1.4	29.3	23.4	25.4		22.4	9.4	20.4
Nach			19.4	22.4	**12.4**	22.4						
Blbo	**6.3**	19.3	19.3	27.3	21.3	10.3	28.3	18.3	21.3	24.3	1.4	24.3
ZwR	**21.3**				**21.3**				19.5		11.5	12.6
GeRo	13.4		**12.4**		**12.4**							
Paap	6.5	8.5	**24.3**	7.5								
Tapu	**7.4**					22.4	7.5	22.4				
Befl	**3.3**				26.4							
Spza					26.4		4.5	10.5		3.6	**22.4**	
Snor	**9.4**											16.4
Riza	31.3			26.6	**29.3**	1.4	23.4	14.4	3.4	15.4	6.4	6.4
Boza	10.5	15.5	15.5	**30.4**	20.5	22.5	23.5	11.5	14.5	17.5	20.5	22.5
KlKa	7.4	8.4	12.4	25.4	10.4	**29.3**	16.4	14.4	13.4	19.4	22.4	3.5
GrKa	21.5				**10.5**							
Spot	23.4	23.4	29.4	7.5	**19.4**	26.5	23.5	11.5				
Zwko	7.4	4.4	**28.3**	5.4	5.4	4.4	9.4	31.3	3.4	15.4	1.4	**28.3**
Tuin	17.4	4.5	28.4	22.4	26.4	**10.4**	23.4	18.4	**10.4**	19.4	22.4	3.5
Braa	11.5		5.5	12.5			**23.4**		25.4			7.5
Gras	17.4	20.4	24.4	22.4	10.4	22.4	23.4	29.4	17.4	22.4	**9.4**	25.4
Tjif	**21.2**	22.2	12.3	16.3	21.3	25.3	7.3	29.2	9.3	16.3	12.3	11.3
Fiti	**27.3**	13.4	28.3	3.4	1.4	**27.3**	9.4	31.3	3.4	29.3	6.4	28.3
Wiel	12.6	6.6	30.5					8.6	**29.4**	3.6	6.5	

*de vroegste datum in de afgelopen 17 jaar is vetgedrukt

FENOLOGIE DAGVLINDERS 2003-2012*

	2003	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Zwartsprietdikkopje	?	23.7	06.7	17.7	19.07	25.06	**24.06**	18.07	10.8	-
Groot dikkopje		-	-	22.6	28.06	05.07	12.06	13.07	**09.6**	-
Koninginnepage		-	-	13.6	02.05	-	-	02.07	**22.4**	-
Oranje luzernevlinder		-	-	-	-	-	16.07	-	-	-
Gele luzernevlinder	23.8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Citroenvlinder		-	**28.5**	-	-	-	-	-	-	-
Groot koolwitje	23.8	23.7	20.5	10.7	**02.05**	22.07	24.05	29.06	05.7	18.7
Klein koolwitje	?	22.4	05.4	11.5	**02.04**	18.04	29.04	25.04	09.4	21.6
Klein geaderd witje	06.9	?	20.5	25.4	18.04	09.05	20.04	07.07	**09.4**	30.5
Kleine vuurvlinder		-	-	-	-	-	24.05	-	-	-
Boomblauwtje		-	-	-	19.07	-	-	**18.07**	-	-
Bruin blauwtje		-	03.8	25.7	-	19.06	**24.05**	01.09	10.8	-
Icarusblauwtje	28.8	03.6	24.5	10.7	**02.05**	28.05	14.05	21.05	11.5	-
Dagpauwoog	05.7	?	03.4	18.4	**12.03**	18.04	04.07	25.04	22.3	07.5
Distelvlinder	22.6	14.6	-	08.6	14.06	30.07	**14.05**	-	-	18.7
Atalanta	22.6	27.7	24.6	22.6	**02.05**	19.06	03.08	28.05	17.7	25.6
Kleine vos	**12.4**	22.4	28.5	16.4	19.05	-	-	-	28.9	-
Gehakkelde aurelia	?	-	03.7	29.6	**12.03**	22.04	16.06	07.07	09.4	11.9
Landkaartje	**05.7**	-	-	-	-	-	13.07	-	-	-
Bruin zandoogje	22.6	14.6	22.6	11.6	06.06	19.06	05.06	**25.04**	09.6	21.6
Oranje zandoogje	11.7	23.7	11.7	10.7	06.07	09.07	**04.07**	13.07	05.7	18.7
Hooibeestje	**05.7**	-	-	-	-	14.07	-	-	-	-
Bont zandoogje	05.7	02.10	05.5	20.4	**09.04**	18.04	20.04	25.04	**09.4**	30.5
Aantal soorten	13	10	14	16	16	15	17	15	15	10

* de vroegste datum in de afgelopen 10 jaar is vetgedrukt (gegevens voor 2003& 2004 zijn onvolledig)